

Divrej Tora

ŠABAT 1. VELJAČE 2025. - 3. ŠVATA 5785.

Kod drugih to lako uočavamo, a kod sebe teže, da se pogreške ponavljaju i da se očite lekcije ignoriraju. Znamo da je ključno učiti iz iskustva, a opet, nažalost, mi – kao pojedinci i kao društvo – često to ne uspijevamo. Kako promijeniti ovaj obrazac?

Najveći primjer ovog neuspjeha je Faraon, koji je otvrdnuo svoje srce – kako svojom voljom, tako i rukom Hašema – i odbio naučiti očite lekcije. Čak i kada se činilo da ih je shvatio, prije ili kasnije bi se vratio svojoj staroj nepopustljivosti. Ako pažljivo proučimo ovu priču o Faraonu i Židovima, možemo uočiti djelotvoran pristup za svladavanje ovog sveprisutnog izazova

Hašem je rekao da je cilj čuda Izlaska bio pomoći Egipćanima da spoznaju da je On B-g i potaknuti židovski narod da pripovijeda priču o tim čudima svojim potomcima (10:1-2). Ovo pruža upečatljiv kontrast jer su i Židovi i Egipćani podjednako bili svjedoci čuda, no Egipćani su dopustili da se zaboravi ono što su naučili, dok mi tisućljećima kasnije nastavljamo to poučavati svoju djecu, svakodnevno se toga prisjećamo i obilježavamo obljetnicu toga.

Ovaj je kontrast predstavljen na početku naše parše u uvodu u pošast skakavaca. Upravo se zbog ove pošasti Faraon, činilo se, pokolebao, dajući nam dopuštenje da

odemo štovati Hašema, ali je potom upitao *mi vami haholhim*, tko će ići. Moše je odgovorio da će služiti Bogu ići sa starima i mladima, sa svojim sinovima i kćerima. Faraon je to odbio, rekavši da ako će ići služiti B-gu, onda trebaju ići samo odrasli muškarci (10:8-11).

Ovdje leži jaz između Židova i Egipćana. Za njih je služba B-gu bila, čini se, namijenjena samo glavi obitelji, dok je za nas ona način života koji obuhvaća sve nas, mlade i stare, muškarce i žene. Naša iskustva postaju naše vrijednosti, oblikujući i formirajući naše živote i smjer kojim usmjeravamo svoju djecu. Svrha učenja nije samo prikupiti znanje i zadržati ga za sebe. Svrha je to znanje primijeniti u životu i razmišljanju te ga podijeliti s potomstvom.

Ovo nije samo strategija da osiguramo da naša djeca budu informirana. Ovim postupkom izgrađujemo mentalitet učenja i transformacije putem iskustva. Rastemo i mijenjamo se kada svaki važan susret i naučenu pouku ne samo pohranimo, nego je integriramo u ono što podučavamo i dijelimo s našim potomcima i bližnjima. Promišljajući o svemu što vidimo i dijeleći svoja promišljanja s obitelji, postajemo pravi doživotni učenici i brinemo se da životne spoznaje ne padnu u zaborav.■

Alija po Alija

Kohen - prva alijsa - 11 p'sukim - 10,1-11

B-g ponovo (prethodno je to učinio kod žaba i "devera") šalje Mošea k Faraonu (u njegovu palaču) da ga upozori na skakavce.

Izraz karakterističan za ovotjednu sedru - *Bo el Par'o* je fraza koja se pojavljuje tri puta, svaki puta kao uvod u jednu od pošasti. Konkretno, B-g kaže Mošeu da "dođe pred Faraona" kod srednje pošasti u svakoj grupi od po 3 pošasti - žaba, *devera* (oboljenje kod životinja), skakavaca. Baal HaTurim ističe da kada B-g šalje Mošea u kraljevsku palaču, On se koristi izrazom *bo*. Kada ga šalje na Rijeku da tamo pronađe Faraona, On koristi riječ *leh*.

Međutim, ovaj put to dolazi uz dodatnu konstataciju da je B-g otvrdnuo Faraonovo srce tako da Njegova čuda budu očita svima, i da Ga svi upoznaju. Moše i Aharon upozoravaju Faraona na moguće razmjere uništenja (opis koji je dulji nego li je to uobičajeno).

Faraonove sluge (savjetnici?) rade

pritisak na Faraona da pristane pustiti Narod. Faraon Mošeu nudi od-rasle. Mošev odgovor (koji postaje Židovsko obilježje za sva vremena) jest da naša vjerska iskustva moraju uključivati **sve** Židove, mlade i stare. (Judaizam stavlja naglasak na *hinuh*.) Kontinuitet judaizma ovisi o odnosu jedne generacije prema sljedećoj. Faraon to odbija (kao što su to činili i drugi naši protivnici tijekom povijesti) te otjera Mošea i Aharona od sebe.

B-g je poslao skakavce da kazne Egipat tako što će proždrijeti sav urod zemlje. To je bila kazna "mjera za mjeru" za prekomjerni rad na polju i sadnju koje je Faraon nametnuo Izraelskom narodu kako bi ga demoralizirao i spriječio narod da vodi normalan obiteljski život.

Levi - druga alijsa - 12 p'sukim - 10,12-23

B-g kaže Mošeu da svoje ruke podigne nad zemljom. Moše podigne svoj štap i skakavci dolaze. Ta je pošast toliko golema da Faraon "žuri" pozvati Mošea i Aharona, priznaje im da je sagriješio, i traži ih da

se mole da ova užasna pošast bude odstranjena. Moše učini tako, te vjetar koji se "okrene" učini da skakavci u potpunosti nestanu. B-g još jednom otvrdne Faraonovo srce.

Pošast broj 9 (poput pošasti broj 3 - ušiju i broj 6 - tuče) dolazi bez prethodnog upozorenja.

Obrazac koji se tri puta ponavlja je (1) nalazi Faraona kod Nila i daje mu upozorenje, (2) odlazi u njegovu palaču i donosi mu upozorenje "bliže domu", i (3) dva upozorenja su dovoljna, on neće pustiti Narod da ode, dovodi novu pošast bez prethodnog upozorenja. Pored toga, težina pošasti eskalira od prve preko druge pa do treće u svakoj grupi od po tri pošasti.

Tama, neobična opipljiva tama (ne samo nedostatak svjetla), pada na Egipćane i 3 dana ih paralizira (Raši spominje da je trajala šest dana). U kraju gdje su živjeli Židovi, vlada svjetlo.

[Jedna misao] Ako se tama inače smatra odsustvom svjetla, tada to može biti definicija "prirodne" tame. U skladu s ostalim *makot*, pošast tame nije bila prirodnog karaktera. Jedna od natprirodnih osobina Egipatske tame bilo je to da je ona bila materijalna, da je paljenje vatre ne bi odagnalo. Bila je to natprirodna tama. Moguće i tama poput tame prije stvaranja.

(nastavak s 2. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

"Čovjek nije vidio svog bližnjeg, niti se čovjek dizao sa svog mjesta..." Chidushei HaRim piše da je to opis najgore vrste tame u ljudskom životu, kada čovjek ne vidi patnju svog bližnjeg. Ne samo da ne pruža svoju ruku da pomogne drugome, već je krajnja posljedica toga da osoba nije u stanju pomoći niti samoj sebi. Narod Izraela imao je svjetlosti na svim mjestima na kojima je boravio. Neka bismo uvijek bili u stanju vidjeti stradanja naših bližnjih Židova i na njih reagirati djelima *heseda* dostojnim našeg nasljeđa.

Š'liši - treća aliya - 9 p'sukim - 10,24-11,3

Faraon poziva Mošea i kaže mu neka otiđe, čak i sa djecom, ali neka ostavi stoku. Moše inzistira da će ići svi.

Riječi koje Moše kaže Faraonu glase: "Uzet ćemo sa sobom i naše životinje, jer od njih ćemo uzeti da služimo B-gu." Osnovno razumijevanje ovog *pasuka* je da Moše govori o *korbanot*, žrtvama. Malbim ima još jedno predивно tumačenje Mošeove izjave Faraonu. "Od životinja ćemo naučiti pouku kako da služimo B-gu - od mačke ćemo naučiti skromnost, od grlica vjernost, od mrava marljivost i poštenje, itd." Da nismo primili Toru, koja nas uči primjerenom ponašanju, te bismo pouke naučili od naših životinja. (Pa čak i makar nas Tora uči tome, praktične primjere njenih pouka možemo vidjeti u prirodi.)

Faraon još jednom odbija, te ovog puta zaprijeti smrću (on je na umu imao Mošeovu smrt - B-g je to "shvatio" na drugačiji način) ako samo još jednom ugleda Mošea. Na taj

način on nehotice proriče svoju vlastitu propast.

B-g potom govori Mošeu o konačnoj pošasti, koja će navesti Faraona da pohita istjerati Izraelski narod iz Egipta.

B-g daje uputu Mošeu da kaže Narodu da posude zlata i srebra od svojih egipatskih susjeda.

B-g "podsjeća" Mošea da ima još samo jedna pošast (ona "stvarna" pošast, pošast koja je bila iznesena na početku, i spomenuta prije svih ostalih) i tada će Faraon poslati narod da ode.

B-g uputi Mošea da kaže narodu da "posudi" stvari od svojih susjeda. On kaže da će ljudi osjećati čudesnu naklonost prema Židovima (i pored toga što su Židovi odgovorni, u očima Egipćana, za teška vremena kroz koja prolaze). B-g je u oči Egipćana usadio divljenje i poštovanje prema Mošeu.

R'vi'i - četvrta aliya - 27 p'sukim - 11,4-12,20

Moše, u B-že ime, izjavljuje da će On (B-g) ubiti sve prvence Egipćana, da će nastati nezabilježena vika zbog ubijanja, i da će kao potpuna suprotnost tome, na Židovskom području vladati savršeni mir. B-g kaže da će Faraon još jednom odbaciti čak i ovu prijetnju, tako da će kompletan slijed čuda i velebnih djela izaći na dobrobit Izraelskog naroda.

Jedan komentator kaže da je Moše bio izbezumljen razmjerima do kojih je Faraon išao u svom odbijanju da pusti Narod da ide. Takva predanost zlu pred tako razornim kaznama istinski je rastužila Mošea.

Kako sila zla može biti toliko snažna? Kako se itko može boriti protiv nje i nadati se da je može pobijediti? B-ži je odgovor bio da je On taj koji je otvrdnuo i osnažio Faraonovo srce. Da je bio prepušten sam sebi, Faraon bi već odavno popustio. Teoretski govoreći, B-g je to mogao učiniti da nas kazni, no u ovom slučaju to je bilo na našu korist.

S'fat Emet se čudi tome da jedino B-g može dati snage pokvarenoj osobi da Mu se opire. Zašto bi B-g dao Faraonu sposobnost da mu se protivi? Zato da dovede čuda i velebna djela Izlaska, tako da će Izraelski narod spoznati bez i najmanje sumnje da ih je B-g izveo iz Egipta.

Makat b'horot - udarac na prvence, od Faraonovog do prvenaca slugu. Zašto bi običan pripadnik društva patio zbog grijeha vladara? Zato što su i oni pomogli u porobljavanju i ugnjetavanju i uživali u tome. Tako kažu komentari u vezi Egipta od prije više od 3300 godina. Isto smo ponašanje vidjeli prije svega sedamdesetak godina kod finih njemačkih građana koji su htjeli da povjerujemo kako su jedino nacisti odgovorni za holokaust.

Tora opisuje mir na Židovskom području tvrdnjom da "ni pas nije zalajao". Psi inače osjete smrt i instinktivno reagiraju. Da bi naglasili razliku između Egipćana i Izraelaca, psi se čudom nisu oglasili. Da bi im odala "priznanje" za ulogu koju su imali u pridavanju veće časti i priznanja B-gu u noći Izlaska, Tora ih nagrađuje time što nam (na drugom mjestu) kaže da "*treif*" meso bacimo psima. (Ovo se odnosi samo na situacije kada **nije** zabranjeno ostvariti neku drugu korist od zabranjene

(nastavak s 3. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

hrane.) Tako dobijamo neobičnu pouku iz *hakarat hatov*, davanja na znanje o dobru koje ti netko drugi čini.

"Ni pas nije zanjihao svojim jezikom" – Chidushei HaRim na to gleda kao na aluziju na užasan grijeh *lašona hara*, ogovaranja i klevetanja. Može se reći da je *lašona hara* doveo do toga da budemo porobljeni u Egiptu. Tora nam kaže da je Josef donosio zle glasine o svojoj braći njihovom ocu Jaakovu. Njihova mržnja prema njemu dovela je do toga da se on spusti u Egipat i nakon toga i sve ostale dovede tamo. Drugo, *lašona hara* Datana i Avirama bio je taj koji je informirao Faraona o Moše, da je on (Moše) ubio Egipćanina, što je Mošev život dovelo u veliku pogibelj. Izbavljenje se nije moglo dogoditi (i ne bi se dogodilo) sve dok mi ne "ispravimo svoj čin". Midraš nam kaže da su Židovi u Egiptu u tajnosti uspjeli od naših susjeda sačuvati razlog naše "posudbe" posuđa Egipćana, punih dvanaest mjeseci! Narod koji uspije da ne oda ovu informaciju čitavih godinu dana uspio je u očišćenju sebe od iskušenja *r'hiluta* i *lašona hara*, i zaslužio je da bude izbačen.

B-g zapovijeda uspostavu Židovskog kalendara.

Potom On zapovijedi da svako kućanstvo (približno tako) uzme po janje ili jare. Životinju je trebalo uzeti na 10. nisana (ovo je pravilo vrijedilo samo za "Pesah Micrajim", a ne i za buduće Pesahe, i zbog toga se ne ubraja među *micvot* Tore) i držati ga do 14. dana tog mjeseca, kada ga u poslijepodnevnom satima treba zaklati. Njegovom krvlju treba premazati dovratke i gredu nad

vratima (samo tog prvog Pesaha). Žrtvu treba pojesti u noći 15. nisana, ispečenu, s macesom i *marorom* (ovo je dio *micve* "za naraštaje", ali se ne ubraja posebno među *tarjag*); što znači, niti kuhanu ni djelomično pečenu, već ispečenu u cijelosti. Do jutra niti jedan njezin dio ne smije preostati; sve što preostane treba spaliti. Treba je jesti "opasan", u žurbi, spreman za pokret (detalji vezani samo za egipatski Pesah).

Iz perspektive micvot Pomalo je zbunjujuće povući crtu između detalja vezanih uz *micvu Korban Pesaha* za sve generacije i onih elemenata priče o Izlasku koji su bili namijenjeni samo za taj prvi Pesah. Zapravo ne samo da je zbunjujuće, nemoguće je u potpunosti razdvojiti te dvije kategorije pojedinosti... **bez** Usmenog zakona. Talmud nam daje informaciju o tome što čini *micvu Korban Pesah*. Pisana je riječ nedorečena. Naša se Tora sastoji od dva neodvojiva dijela – Pisane riječi i Usmenog zakona (sadržanog u Talmudu i drugim izvorima). To je činjenica koja se stalno iznova osnažuje u Tori. Ako tko pokuša razumjeti Pisanu riječ bez Usmenog zakona i tradicije, doći će, u najboljem slučaju, do konfuzije, a u najgorem slučaju do izobličavanja i izopačenja B-žje riječi.

Tada će B-g te noći "proći kroz" Egipat, pobiti prvence i "preskočiti" Židovski dom označen krvlju. To će postati blagdan za sva pokoljenja. Maces će se jesti sedam dana, a dan ranije (na Erev Pesah) *hamec* treba ukloniti iz naših domova. (Jedenje *hameca* na Pesah je odbacivanje pripadnosti *Klal Jisraelu*, stoga je kazna za to "ekskomunikacija".)

Temelj za *jom tov* je postavljen u 12,16 – konkretno, *melaha* je zabranjena, kao na šabat, s izuzetkom "onoga što je potrebno za hranu".

Usmeni zakon i rabinsko zakonodavstvo kombiniraju se kako bi se definiralo ono što se može raditi na *jom tov*. To je daleko složenije nego što se čini da *pasuk* ukazuje. Logika ne može uvijek objasniti način na koji stvari funkcioniraju.

Ishodište za "*š'mura*" *maca* nalazi se u 12,17. Nakon *micve* jedenja macesa u večeri *sedera* slijedi zabrana posjedovanja *hameca* tijekom Pesaha. Hrana koja sadrži *hamec* također je zabranjena.

Iz perspektive micvot Zbog toga što su zabrana *hameca* i *micva* o macesu međusobno povezani u istom *pasuku*, mi na maces ne gledamo kao na čisto pozitivnu *micvu* koja je vezana uz utvrđeno vrijeme. Mogli bismo pomisliti da su žene izuzete od *micve* o macesu; one nisu izuzete od toga. Zapravo, žene imaju obavezu da izvrše ostale *micvot* Seder večere koje dolaze u paketu s macesom. Konkretno, žene imaju obavezu da ispune *micvu* o Hagadi – one ne trebaju šutjeti za stolom Seder večere, već sudjelovati u prenošenju priče i njenih pojedinosti svojoj djeci i gostima. Žene su isto tako obavezne popiti četiri čaše vina. Naši učenjaci daju službeni razlog za taj zahtjev (kao i razlog za Megilat Ester i svijeće za Hanuku) –

(nastavak s 4. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

"Jer i one su bile uključene u ta ista čuda." Postoji formalna razlika između "službenog" razloga za obavezu žene prema vremenski određenom zakonu Tore i rabinske *micve*.

Hamiši - peta alijsa - 8 p'sukim (12,21-28)

Moše okuplja starješine Naroda i prenosi im B-žje upute. Također im kaže da kada će Narod doći u *Erec Jisrael*, on će tamo nastaviti obilježavati događaje iz doba Izlaska, postavljanjem pitanja i davanjem odgovora jednog naraštaja drugom. Narod čini kako je zapovjedbano. Zapazite koliko vam je poznat ovaj tekst (sjetite se Hagade), ali primijetite i različite kombinacije pitanja i odgovora koje nalazimo u Tori i Hagadi.

Primijetite nešto. Ne samo da je odlazak u *Erec Jisrael* dio Obećanja o izbavljenju, već se i prilikom navođenja zakona *Korban Pesaha* kaže "kada dođeš u Zemlju..." Sve do razine *tahlisa* (srži) stvari koje su morali vršiti, dodan je aspekt da to sve čini jedan paket.

Šiši - šesta alijsa - 23 p'sukim

(12,29-51)

I obistini se da su prvenci Egipćana pobijeni, da Egipćani obasipaju Izraelski narod darovima i požuruju ih da odu. Narod odlazi u takvoj žurbi da uzimaju sa sobom brzo pečeni kruh, bez da si uzmu vremena da se tijesto digne. Otprilike 600.000 muškaraca, plus žene i djeca napuštaju Egipat, zajedno s brojnim Egipćanima koji su dovoljno pametni da pobjegnu s njima. Time završava period egzila od 430 godina (prema nekim računanjima, to je period vremena od proročanstva Avrahamu prilikom Saveza među polutkama i Izlaska). Ta će noć biti naročita noć svim Izraelcima kroz generacije.

Period egipatskog "ropstva" navodi se kao 400 godina i kao 430 godina. Zanimljiv *draš* o tih dodatnih 30 godina je da se one poklapaju s 210 godina *šabatot*. Razuman gospodar dopustio bi svojim robovima da imaju jedan dan u tjednu slobodno. Faraon ih je prekomjerno ugnjetavao, ne dopuštajući Židovima da imaju odmora makar i jedan dan. Tih dodatnih 30 godina *šabatot* B-g

je priznao, recimo to tako, pridodajući ih zbroju godina.

Tora se sada prebacuje s iznošenja priče o Izlasku ponovo na pravila *Korban Pesaha*. Židovi koji su "napustili judaizam" i prigrllili drugu religiju, nežidovi, čak i oni koji drže Sedam zakona sinova Noahovih ne mogu jesti *Korban Pesah*. *Korban* se mora pojesti na jednom mjestu; premjestiti ga s tog mjesta je zabranjeno, kao i slomiti kost u njemu. Samo Židovi uzimaju udjela u tome. Neobrezani Židov ne može jesti od *Korban Pesaha*. Istinski konvertit na judaizam ravnopravan je onome tko je rođen kao Židov. Narod čini kako je zapovjedbano, te na dan o kojem govorimo mnoštvo napušta Egipat.

Zapažanje: Neki dijelovi Tore u cijelosti nam pričaju priču. Knjiga *B'reišit* dobar je primjer za to. (Ovime ne želim reći da iz priča u Tori ništa ne učimo.) Neki dijelovi su čista *micva*. Dijelovi *Vajikra* i *D'varim* dobro odgovaraju ovom opisu. A opet neki drugi dijelovi Tore čine zanimljivu mješavinu priče i *micvot*. Paršat Bo izvrstan je primjer *sedre* miješanog tipa.

Š'vi'i - sedma alijsa - 16 p'sukim - 13,1-16

Kao spomen na Izlazak (osobito na pošast broj 10), zapovjedbano nam je da posvetimo prvorodene (od ljudi, košer domaćih životinja i magaraca. Svaku se od tih kategorija "*b'hora*" tretira na drugačiji način). Tora uspostavlja trajno držanje Pesaha, čak i nakon ulaska u Izrael.

Sedre *Šmot*, *Va'era*, *Bo*, *B'salah* pružaju nam dobar način za početak pripreme za Pesah prije nego li nastupi panika.

(nastavak s 5. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

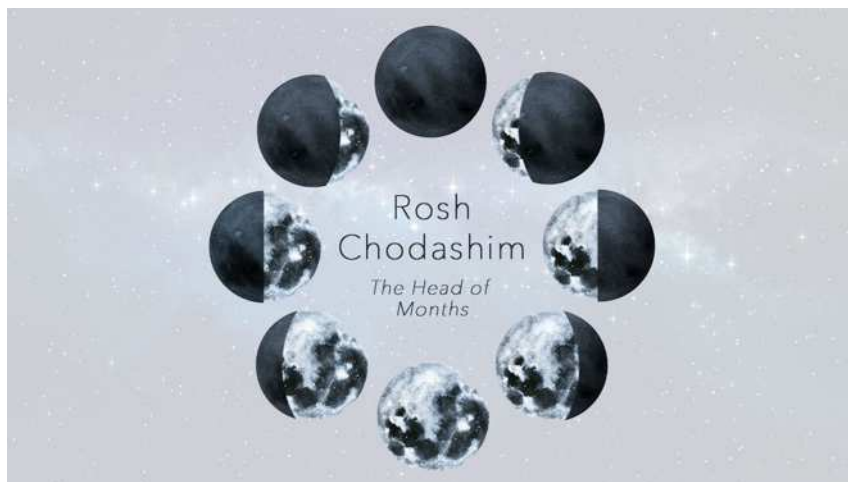
Iz perspektive micvot Ovdje u Paršat Bo imamo općenitu zapovijed u vezi svetosti prvorodenih, te konkretnu u vezi jednog tipa provorodenih – prvookočenih magaraca. Drugdje u Tori nalaze se pojedinosti u vezi prvenaca čovjeka, te onih od 3 vrste domaćih životinja – krava, koza, i ovaca. Prvenci čovjeka **mora ju** se otkupiti. Košer životinje kvalificirane za *mizbe'ah* kao žrtve **ne mogu** se otkupiti. Prvookočeni magarci **trebaju** se otkupiti.

Konkretno, prvog potomka magarca (ako je muško) njegov vlasnik ne može koristiti sve dok službeno ne bude zamijenjen (otkupljen) ovcom ili novcem u protuvrijednosti ovce. Ovca (ili novac) se predaje *kohenu* kao jedan od 24 darova *kehune*. Magarac tada postaje punopravno vlasništvo njegovog vlasnika.

Prema Tori, ako vlasnik odbije otkupiti magarca, on ga mora ubiti. Iako se i ovo ubraja među 613 *micvot* Tore, jasno je da Tora "želi" da ga vlasnik otkupi i ne posegne za ovom užasnom i nepotrebnom alternativom.

Na Pesah se ne smije jesti, niti posjedovati *hamec*. *Micva* je da se na Sederu ispriopovijeda priča o tome što se dogodilo. *T'filin* također služi kao podsjetnik na Izlazak.

Pesah mora biti u proljeće, u vrijeme kad se priroda obnavlja. (To traži od Sanhedrina da periodički nadoda dodatni mjesec kako bi odgodio Pesah, tako da on uvijek padne na proljeće. Dok nema Sanhedrina, mi imamo utvrđeni model godine od 13 mjeseci. Kada Sanhedrin postoji on ima diskrecijsku slobodu unutar naznačenih smjernica.)

Iz perspektive micvot Rambam jasno kaže da ove dvije komponente Židovskog kalendara – *Kiduš Hahodeš*, posvećenje mjeseca i *Ibur Hašana*, umetanje u godinu, treba brojati kao jednu jedinstvenu *micvu*. On kaže da postoje dva različita *p'sukim* koji zapovijedaju ova dva različita postupka, no on svejedno inzistira da su oni dio jedne te iste *micve* da se napravi kalendar. Ramban se ne slaže s time, te svaku broji kao zasebnu *micvu*. To je jedna od mnogih točaka u kojima se Rambam i Ramban ne slažu oko brojanja *micvot*.

Prvookočeno muško magare mora se otkupiti ili ubiti (manje poželjna alternativa).

Tora ponovo naglašava važnost da mlađa generacija postavlja pitanja i dobije odgovore i objašnjenja o postanku Naroda.

Ponavlja se također i veza s *t'filinom*. Dva završna odlomka *parše* Bo spajaju se s prva dva odlomka *Š'ma* kao četiri odlomka Tore u svakom od dva *t'filina* (zapisana zajedno na jednom komadu pergamenta u "*šel jad*" te na četiri zasebna pergamenta umetnuta u četiri zasebne komore u "*šel roš*"). Posljednja 3 *p'sukim* pona-

vljaju se kao Maftir.

Haftara – 16 p'sukim – Jirmijahu 46,13-28

Kao paralela *sedri*, proriče se pad Egipta (od ruku Bavela). (Prilično se rijetko događa da se proročanstvo o nekom drugom narodu koristi u *haftari*.) Izrael se, međutim, neće bojati, B-g je s nama! *Pasuk* koji nas uvjerava u Konačno izbavljenje navodi da se to može dogoditi u dalekoj budućnosti. Ipak, mi nećemo zapasti u očaj. To se može vidjeti u kontekstu poznatog izraza da će Mašijah doći ili "u predodređeno vrijeme", ili ranije. A to ovisi o nama.

Rabin Dr. Julian G. Jacobs u knjizi *A Haftara Companion* ističe dodatne povezanosti između *sedre* i *haftare*. Skakavci se spominju i u *sedri* i *haftari*. U *sedri* skakavci su, naravno, osma pošast, prva od tri spomenute u *parši* Bo. U *haftari*, Babilonska vojska je uspoređena s nebrojenim rojevima skakavaca. Uz to što se Egipat nalazi pred padom i u *sedri* i *haftari* egipatska božanstva su izdvojena za uništenje s nebesa. I u *sedri* i *haftari* nalazimo da su podanici egipatskih vođa mnogo više u stanju pojmiti stvarnost situacije s kojom se suočavaju od samih vođa. ■

Teme za razmatranje uz šabatni stol

Čine li dvije pogreške jednu ispravnu stvar?

U početnim poglavljima knjige Šemot dva puta se čini da Hašem naređuje narodu da obmane faraona i/ili Egipćane. Hašem kaže Mošu da zatraži od faraona samo tri dana odsustva u Pustinju, dok je Njegova prava namjera da oni odu zauvijek. Kasnije, on nalaže narodu da zatraži zlato i srebro od svojih egipatskih susjeda, iako te predmete neće vratiti.

- Zašto Hašem nije iskren s Faraonom u pogledu svojih planova? Što se postiglo traženjem samo kratkog odmora? I konačno, je li faraon doista bio nasamaren? Pokušajte dati dokaze za oba gledišta?
- Kada su Egipćani davali svoje posude, jesu li ga davali samo na posudbu, očekujući da će se Izraelci vratiti ili kao iskrene darove vrlo dobro znajući da Izraelci odlaze zauvijek? Ako je slučaj ovo prvo, ne bi li se izraelski postupci trebali smatrati krađom?
- Mislite li da je u svakom od gore navedenih slučajeva dvoličnost opravdana? Zašto da ili zašto ne? Općenito, kada je dopušteno obmanuti neprijatelja? Da li činjenica da se prema nekome nepravедno postupa daje dopuštenje da se na to uzvрати nepoštenjem?

Micvot za mase?

Je li moguće da su određene zapovijedi dane samo zbog pogrešnog vjerovanja narodnih masa?

- Ibn Kaspi zauzima stajalište da krv Pesaha, koja je bila

nazmazana na dovratke, nije imala utjecaja niti na Hašema, ni na anđela uništenja, već je samo trebala umiriti bojazni izraelskog mnoštva. Ljudi su (pogrešno) vjerovali da je krv lijek za smanjenje napetosti, pa se Hašem priklonio njihovoj percepciji kako bi spriječio paniku tijekom pošasti prvorodenih.

- Za ostale primjere u kojima komentatori daju slične tvrdnje, pogledajte Šadala u pogledu nečistoće kod *cara'at* i "zlo oko" u Pola šekela - za popis ili Šator sastanka, te Rambamovo viđenje svrhe prinošenja žrtve.

Samostalnost proroka

U dva slučaja u *paraši Bo* Moše govori u ime Hašema i poziva se na B-žanski autoritet, iako nigdje prije toga nije zapisano da mu je Hašem iznio taj konkretni predmet. U 10. poglavlju, Moše se suprotstavlja faraonu prema Hašemovoj zapovijedi, ali naizgled na vlastitu inicijativu, i najavljuje pošast skakavaca u B-žje ime. Slično tome, u 11. poglavlju, iako Hašem kaže Mošu da slijedi jedna konačna pošast, sam Moše u B-žje ime najavljuje da će ta pošast pobiti prvorodence.

- Je li moguće da prorok govori na vlastitu inicijativu, a zatim te riječi pripiše Hašemu? Ili trebamo li pretpostaviti da je, unatoč toga što tekst šuti o tome, Hašem mo-

rao unaprijed dati te upute?

- Koliko samostalnosti ima prorok? Je li on jednostavno Hašemov glasnik, ili mu je dopušteno da djeluje sam od sebe? Ako je potonje slučaj, može li prorok pogriješiti?

Vjerski identitet Izraelaca u Egiptu

Prema nekolicini komentatora, klanje (janjadi) na Pesah bilo je simbol odbacivanja egipatskog idolopoklonstva od strane Izraelaca. Ovo gledište pretpostavlja da su se Izraelci asimilirali u Egiptu i da su morali pokazati svoju odanost B-gu kako bi zaslužili izbjavljenje.

- Ima li ikakvih dokaza u knjizi *Šemot* koji bi poduprli tvrdnju da su Izraelci ostavili Hašema i priklonili se tuđim bogovima? Kakav je bio vjerski identitet Izraelaca u Egiptu?
- Što je značilo biti "religiozan" u razdoblju prije nego što je Tora bila dana? Je li bilo čega (osim monoteizma) što bi Izraelce obilježilo kao drugačije od njihovih egipatskih susjeda?

Diskusija o reparaciji

Mnogi objašnjavaju kako su Egipćani davali zlato i srebro Izraelcima prije nego što su napustili Egipat kao naknadu za godine ropstva.

- Da ste u to vrijeme živjeli u Egiptu, biste li bili spremni prihvatiti takvu odštetu?
- Usporedite to s raspravama koje su bjesnile u Izraelu početkom 1950-ih zbog pitanja ispravnosti zahtjeva i prihvaćanja odštete od Zapadne Njemačke. ■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Menachem Leibtag:

Bo: Dva razloga za maces – ili jedan?

Ovaj šiur ljubaznošću je ustupio The Tanach Study Center u spomen na Rabbi Abrahama Leibtaga

Upitajte bilo koga - zašto jedemo maces na Pesah i uvijek ćete dobiti jedan od dva sljedeća odgovora:

- Da nas podsjeti na 'kruh za siromahe' koji smo jeli dok smo bili robovi u Egiptu ['lehem oni']; [Kao što kažemo u Hagadi - "ha lahma anja..."]
- Zato što smo u žurbi napustili Egipat i tijesto nam nije stiglo narasti ['hipazon']. [Kao što kažemo u Hagadi - "Maca - al šum ma? al šum še-lo hispik beceikam le-hahmic..."]

Dakle, koji je razlog točan?

U sljedećem šiuru otkrivamo biblijske korijene za ova dva razloga u Paršat Bo - u nastojanju da bolje razumijemo i vrednujemo zašto na Pesah jedemo maces.

Uvod

U Paršat Bo nalazimo dvije biblijske zapovijedi koje se odnose na jedenje macesa:

- Vezano za *korban Pesah*, naloženo nam je da jedemo **maces** i maror zajedno s mesom ove žrtve. [Vidi Šmot 12,8.]
- U vezi s "*hag hamacotom*", dobili smo nalog da jedemo **macesom** (i da ne jedemo hamec) sedam dana. [Vidi Šmot 12,15-20 i 13,3-8.]

U prvom dijelu našeg šiura, proučavamo ova dva izvora kako bismo pokazali kako (i zašto) svaka od ovih dviju zapovijedi proizlazi iz potpuno različitih razloga.

U drugom dijelu proučavamo zamršeni način na koji Tora prezentira ove dvije micvot - i zajedno s nekim povi-jesnim razmatranjima, istražiti ćemo pozadinu koja bi mo-gla povezati ova dva odvojena razloga.

Prvi dio - Sjećanje na ropstvo ili Sjećanje na slobodu

U sredini Paršat Bo (neposredno prije priče o Desetog pošasti), B-g daje upute Mošeu u vezi s nekoliko micvot koje Bnei Jisrael imaju poštovati - točnije, zakone korban Pesaha (vidi 12,3-14) i zapovijed da jedu maces sedam dana (vidi 12,15-20).

[Ovaj dio (12,1-20) je poznatiji kao "Paršat HaHodeš", jer se čita na šabes prije Roš hodeš Nisana.]

Budući da se obje ove zapovijedi na neki način odnose na jedenje macesa, naš šiur započinjemo pregledom njihovih definicija s obzirom na to kako ih treba čuvati u budućim generacijama:

KORBAN PESAH - Dar zahvalnosti

Definicija: Svake godine zapovijedeno nam je da 14. nisana poslijepodne prinesemo poseban korban i da jede-

mo korban te večeri, zajedno s macesom i marorom; dok zahvaljujemo B-gu za naše izbavljenje od 'makat behorot'. (Vidi 12,24-27, na temelju 12,8-14)

Razlog: Zato što je B-g 'prošao preko' kuća Bnei Jisrael one večeri kada je udario Egipćane (vidi 12,26-27). Dok jedemo korban, trebamo djeci objasniti taj razlog.

HAG HA-MACOT- Blagdan u spomen na Izlazak

Definicija: Jesti maces (i NE jesti hamec, posjedovati ga, pa čak ni vidjeti) sedam dana, od 15. do 21. nisana. (Vidi Šmot 13,3-8, na temelju 12,15-20.)

Razlog: Prisjetiti se događaja (i njihove čudesne naravi) kojima je B-g izveo Am Jisrael iz Egipta. (Vidi Šmot 12,17 i 13,8.)

Iako se ovi blagdani 'preklapaju' u noći petnaestog nisana i oba blagdana uključuju jedenje macesa; svaki blagdan ima drugačiju svrhu. Prinošenjem korban Pesaha mi zahvaljujemo B-gu što nas je sačuvao od desete pošasti. Nasuprot tome, na Hag Ha-macot se prisjećamo odlaska iz Egipta u pustinju, a time i našeg oslobođenja od ropstva.

[Imajte na umu da svaki blagdan ima dovoljno jak razloga za samostalno postojanje.]

Maces - primarna ili sekundarna micva

U tom kontekstu ispitajmo svrhu jedenja macesa u sva-koj micvi. Jasno, na "hag ha-macot" [to je naziv blagdana kada jedemo maces sedam dana] - jedenje macesa sedam dana predstavljeno je kao **primarna** micva:

"Sedam dana jedite MACES, i već prvog dana uklonite sve kvasno iz svojih kuća..." (Šemot 12,15, vidi također 13,2-8).

Kao što ćemo uskoro objasniti, jedući maces (i ne jedući 'hamec') tijekom tih sedam dana, podsjećamo se kako nam je B-g pomogao kada smo napuštali Egipat.

Nasuprot tome, jedenje macesa uz korban Pesah predstavljeno je kao sekundarno, dok je primarna micva jedenje mesa od korbana:

*"I ove noći ćeš jesti to meso, pečeno na vatri s MACESOM, zajedno s gorkim travama..." (Šemot 12,8). [provjerite s 12,3-13, i zapazite kako se većina ovih pesukim bavi time na koji se način **korban** treba jesti, dok se maces predstavlja na sasvim sekundaran način.]*

Nažalost, Tora nije vrlo konkretna u vezi toga ZAŠTO se Korban Pesah treba jesti s macesom. Jednostavno stoji u 12,8 da se jede pečeno meso, zajedno s macesom i maro-rom, bez objašnjenja zašto.

S druge strane, u pogledu jedenja macesa tijekom sedam dana hag ha-macota, Tora je mnogo direktnija:

"I držat ćete se (zakona koji se tiču) MACESA, jer sam na taj

(nastavak s 8. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Noah: Sifrei Toladot – Okosnica Sefer Breišita**

dan izveo tvoje čete iz zemlje Egipatske..." (vidi Šmot 12,17, vidi također 13,3!).

Ovaj pasuk sugerira da će nas jedenje macesa tokom sedam dana podsjetiti da nas je B-g izveo iz Egipta. Ali zašto bi nas jedenje macesa trebalo potaknuti da se sjećamo tih događaja?

Da bismo razumjeli zašto, moramo se vratiti priči o Izlasku u Humašu i vrlo pažljivo pratiti narativ kako bismo pokazali zašto bi 'jedenje macesa' podsjetilo Bnei Jisrael na Izlazak.

Zajedničko 'iskustvo'

Suprotno popularnom shvaćanju, Bnei Jisrael su imali dovoljno vremena da se pripreme za Izlazak. Uostalom, još dva tjedna prije Desete pošasti, Bnei Jisrael su već primili rano upozorenje (vidi Šmot 12,1-13). Nadalje, Moše ih je već savjetovao da budu spremni 'posuditi' od svojih egi-patskih susjeda potrebno zlato i srebro te odjeću za svoje putovanje (vidi 11,1-3!). No, iako su imali dovoljno vremena za pripremu, njima se nije posebno žurilo da krenu 15. ni-sana navečer. Zapravo, Bnei Jisrael su imali posebnu dire-ktivnu da ostanu u svojim domovima cijelu tu večer:

"I Moše reče vođama Izraela: Svatko neka uzme janje... i nitko od vas neka ne izlazi od ulaza svojih kuća DO JUTRA" (vidi Šmot 12,21-22).

Stoga su Bnei Jisrael najvjerojatnije pretpostavili da neće napustiti Egipat do sljedećeg jutra. S obzirom na to da su planirali krenuti na dugo putovanje u pustinju (vidi 11,1-3, čitaj pažljivo), ljudi su najvjerojatnije prethodnog dana pripremili velike količine tijesta s namjerom da ga ispeku rano ujutro 15. nisana (prije nego što krenu). [Što je kruh svježiji, to bolji!]

Međutim, zbog iznenadne prirode događaja koji su se zbili te večeri, ovi prvotni planovi su se promijenili. Pri-sjetite se kako su Egipćani (nakon što su shvatili kakvu nesreću donosi deseta pošast) **istjerali** Hebreje iz njihovih domova. Faraon je zahtijevao da Moše povede svoj narod na štovanje svog B-ga (vidi 12,29-32), nadajući se da što prije budu štovali svog B-ga to prije će pošast prestati, vidi 12,33 /i 5,3!). Egipćani su toliko žarko željeli da oni odu da su im spremno **posudili** svoje stvari. Upravo zbog te 'žurbe' Bnei Jisrael nisu imali vremena ispeći svoj 'svježi kruh' kako su planirali. Umjesto toga, na brzinu su spaki-rali svoje torbe i uzeli tijesto ('i pobjegli'):

"[Stoga] Bnei Jisrael su ponijeli svoje TIJESTO prije nego što se stiglo dignuti ['terem jehmac'], omotali su ga svojom odjećom i nosili ga preko ramena. [Vidi Šmot 12,34.]

Dva pesukim kasnije, Tora govori točno što su Bnei Jisrael učinili s ovim tijestom. Nakon postavljanja logora u Sukotu, na putu prema pustinji (vidi 12,37-38), rečeno nam je:

"I Bnei Jisrael su ispekli svoje TIJESTO koje su ponijeli iz

Egipta kao MACOT, jer se nije diglo ['ki lo HAMEC'], jer su bili PROTJERANI iz Egipta, i nisu mogli čekati [u svom domu da ispeku tijesto kako treba], niti su pripremili bilo ka-kve druge namirnice [i stoga je jedini kruh koji su imali za jesti bio od ovog tijesta]" (vidi 12,39).

[Čini se da je ovo najjednostavniji prijevod ovog pasuka (vi-di JPS). Imajte na umu, međutim, da Ramban objašnjava ovaj pasuk na drugačiji način.

Na taj su način svi koji su napustili Egipat imali zajedničko iskustvo. Dok su postavljali logor na putu u pustinju (po prvi puta kao slobodan narod), svi su dijelili zajedničku nevolju: bez kruha; s 'puno tijesta'; i samo s improviziranim metodama za njegovo pečenje. Stoga su svi improvizirali pekući svoje tijesto kao tanke macot na improviziranim 'grijaćim pločama'.

Ova pozadina objašnjava prvu uputu koju je Moše Ra-beinu zapovjedio Bnei Jisrael tog značajnog dana:

"I Moše reče ljudima: PAMTITE OVAJ DAN kada ste NA-PUSTILI EGIPAT iz ropstva, jer vas je B-g izveo ispruženom rukom - nećete jesti HAMEC. Odlazite u mjesecu proljeća [stoga] kada dođete u Obećanu zemlju... u ovom mjesecu JEDITE MACES SEDAM DANA... nećete vidjeti niti posjedovati HAMEC u svim vašim granicama. I reći ćete svojoj djeci toga dana, to je bilo radi ovoga [MACESA] da nas je B-g izveo iz Egipta..." (vidi Šmot 13,3-8, čitajte pažljivo!).

Drugim riječima, iduće godine, jedući maces (a ne posjedujući hamec) ova generacija bi se sjećala ovog posebnog iskustva zajedno s čudesnim događajima Izlaska. Kako bi se očuvala ova tradicija (i njezina poruka), Tora zapovijeda svim budućim generacijama da jedu maces sedam dana, dok prepričavaju te događaje svojoj djeci (pogledajte ponovno Šmot 13,8).

Ukratko, to je više-manje razlog koji navodimo u Hagadi kada objašnjavamo zašto jedemo maces:

"MACA... AL ŠUM MA? Ova maca koju jedemo, iz kojeg razloga (je jedemo)? - Jer tijesto naših predaka nije imalo vremena da se ukvasa kada je B-g Kralj svih kraljeva objavio Sebe i izbavio nas, kao što je navedeno (nakon čega slijedi citat iz Šmot 12,39)."

Ovo nam svakako daje logičan razlog za zapovijed jedenja macesa tijekom sedam dana "hag ha-macota", ali nam svakako ne objašnjava zašto je Bnei Jisrael prvo bilo naređeno da jedu maces uz Korban Pesah PRIJE nego što su napustili Egipat (vidi ponovno 12,1-8). Jednostavno ne bi imalo smisla da B-g naredi Bnei Jisrael da uz korban jedu maces u Egiptu – kako bi se sjetili kako su napustili Egipat!

Stoga mora postojati neovisan razlog za jedenje macesa uz korban Pesah, nepovezan s događajima koji su se dogodili kada su Bnei Jisrael napustili Egipat.

Da bismo pronašli taj razlog, moramo se vratiti na Paršat HaHodeš i razmotriti tematsku vezu između zapovijedi o jedenju macesa i svih drugih zapovijedi koje prate Korban Pesah.

(nastavak sa 9. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Bo: Dva razloga za maces – ili jedan?**

Pesah Micrajim - Obiteljska stvar

Svakako, primarna svrha prinošenja Korban Pesaha u Egiptu bila je poškopiti njegovom krvlju dovratnike kako bi se Bnei Jisrael sačuvali od desete pošasti (vidi 12,12-13). Međutim, ova je zapovijed također uključivala nekoliko drugih posebnih zakona koji su se prvenstveno usredotočili na to kako su vlasnici trebali jesti ovaj prinos.

Ovo je samo po sebi vrijedno pažnje, jer bi se moglo očekivati da će korban (prinos) odvojen za B-ga biti za-bra-njen za ljudsku prehranu, kao što je to slučaj kod prinošenja OLA.] Ipak, u vezi s Korban Pesahom, jedenje ovog korbana čini se da nije ništa manje važno od škropljenja njegovom krvlju (vidi 12,3-11). Pogledajmo поблише te posebne zakone.

Prije svega, pogledajte kako je ovu 'večeru' trebalo pažljivo unaprijed isplanirati:

*"Kaži cijeloj zajednici Izraelovoj - Desetog dana ovog mjeseca svatko mora uzeti po janje, prema svojim očinskim domovima, jedno janje po **domaćinstvu**; a ako je domaćinstvo premalo za janje, onda će on i njegov susjed do njega uzeti jedno prema broju duša; **prema tome koliko svaki od ljudi jede**, brojat ćete ih za janje... (vidi Šemot 12,3-4)*

Jasno je da je ovo trebao biti 'obiteljski obrok' (vidi 12,3) i planiran dosta unaprijed. Sada, razmotrimo kulinarski dio.

"I oni će te noći jesti njegovo meso:

- pečeno na vatri
- s MACESOM
- s MAROROM (gorkim travama)
- ne jedite ga sirovo (nekuhanog)
- [niti ga smijete jesti] kuhanog u vodi
- jedite ga samo pečeno,
- (zajedno) s njegovom glavom, nogama i utrobom,
- nema 'ostataka', sve što ostane mora se spaliti."

"A ovako ga treba jesti:

- bokova opasanih
- s cipelama na nogama
- sa štapom u svojoj ruci
- i pojest ćete ga na brzinu [HIPAZON]

to je PESAH (prinos) za B-ga." (Šemot 12,7-11)

Dok budete razmatrali ove psukim, zapazite još jednom kako je jedenje macesa samo jedna od mnogih drugih uputa koje idu uz to kako se ovaj korban jede. Započnimo naše razmatranje s nekima od 'drugih' zakona; nakon toga ćemo se vratiti na maces.

Bez ostataka

Zakon da se nimalo mesa ne smije ostaviti ponovno se veže za poseban ugođaj ove večeri. Kad netko zna da svi ostaci 'odlaze u smeće', vjerojatnije je da će jesti do mile volje i uživati u obroku (pitajte bilo kojeg "ješiva bahura"). Kad bi bilo dopušteno spremati meso, ljudi bi se suzdržavali da ne jedu do mile volje, radije bi sačuvali nešto mesa za drugi obrok (pitajte bilo kojeg siromaha).

Dolazak na objed potpuno odjeven i jedenje sa željom i spremnošću zasigurno bi ovu večer učinilo nezaboravnijom. [Također prisjetite se da u davna vremena štap ("ma-kelhem be-jedhem") nije nužno bio štap za pomoć pri hodu kod starijih osoba, već prije znak važnosti.]

Također se podrazumijeva da je janjetina najukusnija kad je pečena na roštilju, za razliku od kuhane u vodi (pitajte bilo koga).

U tom kontekstu, razmotrimo širu sliku:

Obiteljski objed - planiran unaprijed, samo na poziv, svježa janjetina - dobro pečena, pečena na ražnju (pečenje je puno ukusnije od kuhanja) sa svježim pogačama, tj. macesom s pikantnom salatom (gorko bilje), tj. marorom, nije dopušteno da ista ostane, svi dolaze lijepo odjeveni (u najboljoj odjeći) jedu ga spremno, sa žarom, uzbuđenjem ('hipazon')

Svatko od nas tko je prisustvovao svečanoj večeri ne bi trebao biti iznenađen ovim zakonima, jer se čini da je to njihova primarna namjera - da stvore potpunu atmosferu 'šabes stola'.

Razmotrite okolnosti. Nacija robova, koja će sada postati slobodna, i spremna je krenuti na važno putovanje do Har Sinaja, i zatim do Obećane zemlje. Svakako, želimo da ovo bude 'večer za pamćenje' i stoga 'jedino najotmjeniji restoran' može poslužiti svrhu!

[Također se prisjetimo da se nije često događalo da si robovi mogu priuštiti jesti 'mesno' za večeru.]

Naša glavna poanta je da je PRIMARNI razlog za sve ove posebne zakone bio osigurati da će svaka obitelj sudjelovati u svečanom objedu, kako bi ovo bila nezaboravna večer. Dakle, samo najbolje meso, pripremljeno na najbolji način, uz kruh i salatu; sa željnim sudionicima u svom najboljem ruhu.

Imajući ovo na umu, vratimo se razmatranju razloga za jedenje macesa za ovim obrokom.

S obzirom na naše dosadašnje razmatranje, bilo bi smislenije uživati u korbanu sa svježom 'hamec' lepinjom, a ne primitivnim 'macesom'!

Da bismo razumjeli zašto, vratimo se našoj analogiji o 'izlasku u restoran' kako bismo proslavili neku važnu prigodu. Sada se postavlja pitanje: Koji bi restoran bio najprikladniji?

Da li bi to bio kineski? Talijanski? Francuski?

U slučaju korban Pesaha, jelovnik bi se najbolje mogao

Rabbi Jack Abramowitz:

Tarjag – 613 zapovijedi

Parša Bo je toliko napućena micvos, da ćemo ih ovdje moći tek pobrojati.

Micva br. 4. Obveza sudova da izračunavaju (trajanje) mjeseca

5. Ponesi mi ovo, Pahuljice: Obveza klanja žrtve Pesaha u pravo vrijeme

6. Grof od Sandwicha: Obaveza da se jede žrtvu Pesah

7. Bum! Pečeno: Zabrana jedenja djelomično pečene ili kuhane žrtve Pesaha

8. Nije dopušteno išta ostaviti: Zabrana da ostane mesa od žrtve Pesaha

9. Potpuno čišćenje: Obveza uklanjanja sveg *hameca* prije Pesaha

10. Navali!: Obaveza da se jede maces prve noći Pesaha

11. Igra skrivača: Zabrana da se nađe *hamec* u vlastitom posjedu tijekom Pesaha

12. Već sam ti rekao, pa ne možeš to jesti: Zabrana da se jede bilo kakav *hamec*.

13. Mahanje repom iza sebe: Zabrana da se otpadnika hrani korban Pesahom

14. Članstvo ima svoje povlastice: Zabrana da se stranca koji stanuje među vama hrani Pesahom

15. Nema hrane za ponijeti: Zabrana da se korban Pesah odnosi od grupe ljudi za koju je namijenjen

16. Krc!: Zabrana lomljenja kosti žrtve Pesaha.

17. Razlog vam je na mjestu, ali...: Zabrana za neobrezanog muškarca ...

18. "Mu" ovdje i "Mu" tamo: Obveza posvećenja prvine od životinja

19. Vratimo se na Pesah: Zabrana jedenja *hameca* na Pesah

20. Zavezanih očiju, možda?: Zabrana da se na svom području vidi *hamec* na Pesah

21. Moja četiri sina: Obveza da se govori o Izlasku iz Egipta u večeri Pesaha

22. Ovo je drugačije: Obveza da se otkupi prvinu magarca

23. Slamka koja je slomila vrat magarcu: Obaveza da se slomi vrat magarca koji nije otkupljen.■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hašec Hajim

Negativne zapovijedi

155. Negativna je zapovijed ne učiniti apsolutno ništa što može rezultirati s *hilul Hašem*, oskvrnućem B-žanskog Imena

Jer Pismo veli, I nećeš oskvrnuti Moje sveto ime (*Va-jikra* 22, 32). Ovaj se grijeh dijele u tri dijela: (1) Kada se od nekoga traži da prekrši jednu od zapovijedi Hašema u vrijeme nevolje vjerskog progonstva, i cilj je onoga koji ga na to prisiljava da ga primora da promjeni svoju vjeru – bez obzira odnosi li se to na lagane, manje *micvot* ili teške, velike *micvot*; ili kada se od njega zahtijeva da prekrši zabranu protiv idolopoklonstva, incestuozne ili preljubničke bračne intimnosti, ili krvoprolića – čak i ako je to nasamo, a ne u vrijeme vjerskog progonstva, a cilj je onoga koji ga prisiljava da se zabavi: bez obzira on je obavezan da se podvrgne smrti i ne poćini grijeh. Ako je poćinio grijeh i nije bio ubijen,

on bi time oskvrnuo B-žansko ime i prekršio ovu zabranu. Ako se grešnik nalazio na mjestu gdje bilo deset Židova, on bi time oskvrnuo B-žansko ime javno, i njegov bi grijeh bio golem. (2) Kada netko poćini grijeh a da u tome nije našao nikakvo zadovoljstvo, niti je žudio za time, već samo iz prkosa, da se pobuni i skine jaram

Nebeskeg kraljevstva, on tako skvrni B-žansko ime. (3) Ako ugledan čovjek učini nešto što se u očima običnih ljudi čini kao grešno djelo, čak i ako je čin dozvoljen, on je time učinio oskvrnuće B-žanskog imena.

Grijeh *hilul Hašem* je toliko težak, da ga niti pokajanje ni Jom kipur ne mogu okajati; oni ga samo privremeno obustavljaju (u očekivanju), a smrt donosi okajanje za njega.

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako vrijeme, kako za muškarca tako i za ženu.■

Rabbi Dr. Azriel Rosenfeld:

Šulhan Aruh

Šulhan Aruh ("postavljeni stol") skup je onih područja halahe - židovskog vjerskog prava - koja su danas primjenjiva. Sastavio ga je Rabi Yosef Karo iz Safeda (Izrael) otprilike 1560. godine, i postao je općeprihvaćen kao mjerodavan nakon što ga je Rabi Moshe Isserles iz Krakova (Poljska) oko 1570. godine nadopunio napomenama (poznatim kao Mapa - "stolnjak") iznoseći pravorijeke kojih se drže aškenaski Židovi.

Dio II: Jore De'a

Poglavlje 8b (nastavak)

Mješavine namirnica

Ako zabranjena hrana nema okusa ili smjesi trajno daje loš okus (ili ukoliko se radi o biću: ono samo ima loš okus), to smjesu ne čini zabranjenom, osim ako ona nije većinski sastojak, no, ukoliko je moguće, svejedno je treba ukloniti iz smjese; vidi 81,8; 95,4; 100,2; 103,1-4; 104,1-3; 107,2; 122,1, 123,25. Hrana koja se apsorbirala u neki predmet gubi svoj okus nakon 24 sata i nema nikakvih zabrana ukoliko se poslije toga reapsorbira u drugu hranu (93,1; 94,4; 95,2; 103,5. 7.; 122,4.6-7.), no hrana koja je ostala na površini predmeta ne gubi svoj okus, i u svakom slučaju, ukoliko je neki predmet apsorbirao zabranjenu hranu, njega se ne smije koristiti s dozvoljenom hranom čak ni nakon što prođe 24 sata, sve dok se apsorbirana hrana ne ukloni s njega (122, 2-3, vidi pogl. 7b). Mlijeko ili meso apsorbirano u neki predmet te potom resorbirano u meso ili mlijeko unutar 24 sata rezultira zabranom, ali ako je prvo bilo resorbirano u nešto drugo, ono postaje okusom drugog reda i više ne može rezultirati zabranom (94,5.9.; 95,1-3). Kod hrane s jakim okusom, nisu dopušteni čak ni apsorbirani okusi stariji od 24 sata ili okusi drugog reda (95,2; 96,1-5; 103,6; 122,3).

Treba poduzeti mjere opreza kako

bi se izbjegla mogućnost da se zabranjene i dopuštene stvari pomiješaju; vidi 101,8-9; 110,10; 123,23. Ako se djelić zabranjene hrane, nedovoljno velik da bi ga se poslužilo gostima, pomiješa s dva ili više komada dopuštene hrane iste vrste, svi se dijelovi smatraju dopuštenima, ali jedna ih osoba ne smije sve pojesti (109, 1, i vidi pogl. 9). Ako su skuhanu zajedno, to rezultira zabranom, osim ako je zabranjene hrane manje od 1/60 od ukupne količine hrane koja je u pitanju (109,2, i vidi 111,7; dopušteno je dodati dopuštenu hranu toj smjesi prije kuhanja kako bi se osiguralo da je zabranjenog dijela manje od 1/60). Ako se komad zabranjene hrane pomiješa s komadima dopuštene hrane drugačije vrste i ne može ga se razlikovati, ne smatra ga se dopuštenim osim ako čini dio manji od 1/60 smjese (109,1); ali ako ga je vi-

še od 1/60, smjesa se ne smatra potpunom zabranjenom, te ako joj se doda više dopuštene hrane sve dok zabranjenog dijela ne bude manje od 1/60, smjesa postaje dopuštena (92, 4). Ako se predmet koji je apsorbirao zabranjenu hranu pomiješa s drugim predmetima, svi su predmeti dopušteni (102,3; 122,8).

Ako se "važna" zabranjena stvar (na primjer, živo biće ili bilo što što se broji, a ne mjeri) pomiješa s bilo kojim brojem dopuštenih stvari iste vrste, smjesa je zabranjena (npr. 86, 3), ali ako stvari izgube na važnosti (na primjer, živa bića budu zaklana i nisu dovoljno velika da ih se posluži gostima), i to nije učinjeno namjerno, smjesa postaje dopuštena (110,1-2), i ako jedna od stvari bude slučajno uništena druge postaju dopuštene jer mi pretpostavljamo da je uništena bila zabranjena stvar (to vrijedi i za živa bića, velike dijelove i stvari koje su samo privremeno zabranjene), ali ih treba jesti po dvije zajedno i to više od jedne osobe i ne smije ih se sve pojesti odjednom (110,7). Vidi poglavlje 11 o slučaju kada su stvari zabranjene zbog idolopoklonstva.■

David Gurwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik

Totafot i mezuzza

Ponekad kada poželim pisati o nekoj riječi, ostanem iznenađen koliko je malo o njoj pisano. Ovo nije jedan od tih slučajeva.

Kada je u pitanju riječ *totafot* (טוֹטָפוֹת (ili טוֹטָפוֹת) čini se da su se apsolutno svi uključili u igru. Ne znam kako da organiziram razmatranje uz tolika mišljenja. Dakle, ostanite uz mene čak i ako vam se danas učini malo porazbacano.

Najraniji izvor koji raspravlja o etimologiji *totafot* je *Sanhedrin 4b*:

והתניא (שמות יג) לטטפת (דברים ו) לטטפת
(דברים יא) לטוטפות הרי כאן ארבע דברי ר'
שמעאל ר"ע אומר אינו צריך טט בכתיב
שתיים פת באפריקי שתיים

[Prijevod]:

Naučili smo u *b'rait*a: "*Totafot*," "*totafot*," "*totafot*." [Izl 13,6, Pnz 6,8, i Pnz 11,18 opisuju *tfilin* koji se nosio na glavi kao "*totafot*." Treći puta, riječ je napisana s "*vav*" nakon prvog "*te*" a prije konačnog "*tav*", kao množina.] To čini četiri [odjeljka unutar kutijice *tfilin*]; ovo su riječi R. Jišmaela. R. Akiva reče: Nij nam potrebna (ova egzegeza): "*tot*" u koptskom znači dva, i "*fo*" u jeziku afriki.

Kao što smo ranije vidjeli, rabi Akiva se ne plaši izvoditi biblijske riječi iz drugih jezika (pored hebrejskog). (Međutim vani postoji mnogo tekstova koji staju u obranu hebrejskog, koji govore da biblijska riječ, svakako, ni na koji način nije mogla doći iz bilo kojeg drugog jezika osim hebrejskog). Steinsaltz piše da je koptska riječ "*af*", koja

znači "dva", a "*afriki*" znači frigijski u kojem פת znači "dva" i povezan je s grčkim *bathos*, što znači "oba".

Aryeh Kaplan u *The Living Torah*, također piše:

Prema talmudskoj tradiciji, riječ *totafot* aludira na četiri kutijice *tefilin* za glavu, jer *tot* u kaspiskom dijalektu znači dva, a *foth* ili *poth* je dva u *afrikiju* odnosno frigijskom (vidi bilješku na *Postanak 10,2; Menahot 34b*). Riječ *tot* čini se srodnom s 'dva', te možda i s latinskim *totas*, a time i engleskim "*total*" (zbroy, ukupno). *Poth* je srodan s gotičkim *bothe*, engleskim '*both*', i sanskrtskim *botto*.

Značajno je što u drevnom egipatskom, *ftu* ili *fo* znači četiri, dok *tot* može označavati okupljanje, sličnost, božansko ili krutu kožu. Dakle, značenje je *totafota* možda bilo četverostruka hamajlija, izrađena od kože, što *tefilin* doista i jest.

Raši na *Šmot 13,16* citira rabi Akiyu kao i druga mišljenja:

Ova riječ znači "*tefilin*". Zbog toga što su izrađeni od četiri odjeljka, nazvani su *totafot*. Jer *tat* u kaspiskom jeziku znači dva, *pat* u *afriki* jeziku znači dva. Menachem (Ben Saruq) u svojim bilješkama (povezuje to) sa: והטף אל דרום "I progovoriti prema jugu" (*Jehezkel 21,2*), i אל תטיפו "Nemojte govoriti" (*Miha 2,6*). To su pojmovi za govor, kao što je to "i *podsjetnik među očima tvojim*" (*Šmot 13,9*), koji se kaže u prvom odlomku, jer tko god ih vidi vezane između očiju sjetit će se ču-da i govoriti o njemu.

Ramban na isti redak odbacuje Menachemov pristup. On piše

(Chavelov prijevod):

Nije poznato ništa srodno ovoj riječi. Lingvisti je (znači, Menachem), međutim, povezuju s izrazima: '*v'hateiph*' (i progovori) prema jugu; I moja riječ '*titoph*' (pade) na njih. Njezino figurativno korištenje, temelji se na retku: I planine će prokapati (*v'hitiphu*) slatkim vinom. Tako taj redak govori da trebaš izlazak iz Egipta načiniti znakom na svojoj ruci i među očima svojim izvorom za razgovor koji će kao rosa poteći na one koji ga čuju. Naši su rabini, međutim, predmet koji počiva na glavi nazvali *totapoth*, baš kao što su rekli (*Šabat 57a*): "[Žena] ne smije izaći [na šabat] s *totepeh* ili nakitom za glavu." Rabi Abahu je rekao: "Što je *totepeh*? To je čeoni povež koji se proteže od uha do uha". Dakle [talmudski] rabini su ti koji su [pravi hebrejski] lingvisti, budući da su govorili tim jezikom i poznavali ga, i od njih dolazi da bismo trebali prihvatiti [objašnjenje riječi *ultotafot*].

Zašto je Ramban bio toliko kritičan prema Menachemu? Ibn Ezra na *Devarim 6,8* nam daje trag. On piše da Karaiti kažu da *totafot* proizlazi iz korijena חטף (kao što smo

(nastavak s 14. stranice) **David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik Totafot i mezuzah**

vidjeli da to Menachem kaže). On tvrdi da to nije moguće, jer korijen od הַטָּף je - נטף, a *totafot* nema *nun* već ima dva *teta*.

(Ne ulazeći u velike polemike, zanimljivo je napomenuti da je pitanje *totafot* bilo i još uvijek jest u središtu rasprave između Karaita i rabin-skog judaizma. Karaiti ne vjeruju da postoji zapovijed da se nose *tefilin*, a čini se da je to ono što brine Ibn Ezru i Rambana. S druge strane, oni koji pokušavaju dokazati postojanje Usmene Tore često pišu da bez takve tradicije, mi nikada ne bismo mogli shvatiti značenje - i praksu - *totafota*.)

U vezi Ibn Ezrinog dokaza o razlici između נטף i טוטפת, Tigay (koji je također i autor JPS Devarima) razmatra u sveobuhvatnom radu, *O značenju T(W)TPT* kako postoji presedan za takav pomak u slovima. On daje primjer kako לבלב postaje לולב, te povezanosti ugaritskog *kbkb* s hebrejskim כובב.

Međutim, samo zato što je korijen נטף, to ne znači da se *totafot* ne odnosi na nešto fizičko, što se nosi na glavi. Dok הַטָּף zapravo znači "propovijedati", prvotno značenje je "curiti, kapati" odakle smo dobili riječ טיפה *tipa* - kap.

Amos Chacham u Daat Mikra kaže da bi se nakit koji se nosio na glavi "objesio, padao dolje", a u *Ješaja* 3,19 pronašli smo nakit koji se nazivao *netifot* נטירות.

Tigay predlaže i "povez za glavu", no riječ *totafot* izvodi od arapskog *tafa* - "ići okolo, obujmiti". (Iz tog korijena također dobijamo i *taifa*, španjolske okruge pod vlasti muslimana.)

I nakon što sam sve ovo rekao, još uvijek nisam niti zagrebao ispod površine. Rav Kasher, u prilogu za *Tora Šeleima Paršat Bo*, ima članak koji navodi jedanaest tumačenja riječi *totafot*. (Tigay navodi još jedan članak u kojem ih ima 21).

Osim onoga o čemu smo već govorili, Kasher citira Chizkunjia i druge koji tvrde da riječ može biti povezana s aramejskom riječi מטייפין - "vidjet će". (Možda je to primjer zamjene između *tet* i *cade* - צפה također znači i "vidjeti".) Kasher ovu teoriju povezuje s mišljenjem da je slijepa osoba izuzeta od *tefilina*.

Mislim da ću se za sada ovdje zaustaviti. Možda se vratim na to u *Paršat Vaethanan* ...

mezuzah

Izvorno značenje *mezuze* מזוזה (kao u našoj *parši Šmot* 12,7), bilo je "dovrata". U talmudskom hebrejskom značenje *mezuze* je prenešeno na pergament za koji nam je zapovijedeno da ga pričvrstimo na dovrat.

Klein daje sljedeću etimologiju:

Izvorno, vjerojatno značenja

'nešto što stoji' i povezano je s akadskim *nazazu* (=stajati), *manzazu* (=dovrata).

On kaže da riječ *mazal* מזל ima isti korijen. Poput *mezuze*, značenje *mazala* promijenilo se iz biblijskog značenja "konstelacije, zodijaka," u kasnije značenje "sreće, sudbine". On piše:

Od akadskog *mazaztu*, *mazaltu* (=dosl. 'položaj zvijezda'), od *nazazu* (=stajati), odakle i fenički מזל (=konstelacija, sudbina), aramejski מזלא (=zvijezda, zvijezda sudbine)

Kaddari spominje teoriju da je *mezuza* povezana s akadskim *mazzazu*, ali je na kraju odbacuje (međutim, on kaže da *mazal* potječe od toga). On kaže da se *mezuza* izvodi iz korijena מז - "pomaknuti", na isti način na koji se *menuha* izvodi od מוח - "odmoriti".

Raniji izvori poput Steinberga i Jastrowa također povezuju *mezuza* sa מז, ali niti jedan od njih ne objašnjava točno zašto. Kreću li se vrata? Odnosi li se to na osobu koja odlazi ili ulazi? Imate li vi kakvu ideju?■

Rabbi Shmuel Rabinowitz:

Svatom njegovo

U ovoj godini čitanju Tore, čitamo o prvom značajnom događaju u povijesti Židovskog naroda – Izlasku iz Egipta. Tora ovaj događaj opisuje u veličanstvenom stilu, što se i očekuje:

"Sinovi Izraelovi krenuše iz Ramsesa u Sukot, oko šest stotina tisuća pješaka, osim djece... A boravak sinova Izraelovih, koji su prebivali u Egiptu, bijaše četiri stotine i trideset godina. I dogodi se na koncu četiri stotine i trideset godina, baš toga dana, dogodi se da sve vojske G-spodnje iziđoše iz zemlje egipatske." (Izlazak 12, 37-41)

Na prvi pogled, ovi stihovi izričito spominju trajanje boravka sinova Izraelovih u Egiptu: četiri stotine i trideset godina. Međutim, naši učenjaci i komentatori Tore ovo su matematički provjerili i dokazali da to nije točno! Prema njihovim izračunima, sinovi Izraelovi bili su u Egiptu samo dvjesto i deset godina. Broj "četiri stotine i trideset godina" uključuje vrijeme od dana našeg praoca Abrahama, koji je također neko vrijeme živio u Egiptu. No, u stvarnosti, od Jakovljevog silaska u Egipat do Izlaska, nije prošlo više od dvjesto i deset godina.

Dokaz da su sinovi Izraelovi bili u Egiptu samo dvjesto i deset godina, a ne četiri stotine i trideset, opširno objašnjava Raši. Izračun se temelji na životnom vijeku Mojsija, našeg učitelja, i njegovih predaka, koji se ovako može ukratko sažeti: Kehat je sišao u Egipat s Jakovom, kao što je objašnjeno u Knjizi Postanka. Amram, njegov sin, živio je u Egiptu, a Mojsije, Amramov sin, izveo je sinove Izraelove iz Egipta kada mu je bilo osamdeset godina. Čak i ako uzmemo u obzir zbrojena trajanja života ove trojice pojedinaca, doći ćemo samo do 350 godina. Međutim, ovaj izračun vodi do pogrešnog zaključka budući da se osoba ne ra-

đa u godini smrti svog oca, već mnogo godina prije. Stoga smo prisiljeni zaključiti da su sinovi Izraelovi bili u Egiptu kraće vrijeme, a prema predaji naših učenjaka, stvarno trajanje bilo je dvjesto i deset godina.

Jedan od velikih židovskih učenjaka istočne Europe s početka 20. stoljeća bio je Rabbi Josef Rosen, koji je živio u Daugavpilsu (nekadašnjem Dvinsku) u Latviji. Za njegova života kružile su legende o njegovoj genijalnosti, a njegove se jedinstvene knjige i danas proučavaju. Rabbi Rosen je iznio neočekivanu sugestiju da se brojke, četiri stotine i trideset i dvjesto i deset, mogu dovesti u sklad.

Prema Rabbi Rosenu, ako se svaka generacija promatra zasebno, bez oduzimanja godina kada su otac i sin živjeli istovremeno, dolazimo do točnog broja od 430 godina! Detaljan je izračun donekle zamršen, pa ćemo navesti samo primjer postupka: ako je Amram živio 137 godina, a Mojsije živio 80 godina do Izlaska, te godine brojimo kao 217 godina, iako je Mojsije praktički živio uz svog oca mnogo godina. Ovim originalnim izračunom generacija od silaska u Egipat do Izlaska, dolazimo do točnog broja od 430 godina.

Ali zašto računati godine na ovaj način? Nije li istina da se osoba ne rađa u godini smrti svog oca? Ako

se Mojsije rodio kada je njegov otac, na primjer, imao dvadeset godina, tada je praktički vrijeme koje je prošlo od rođenja Amramovog sina do Izlaska bilo samo 100 godina. Koja je logika u zasebnom brojanju godina svake generacije kada su oni zapravo živjeli tijekom istog razdoblja?

Dubljim proučavanjem ovog prijedloga, dolazimo do jedne posve nove perspektive povijesti. Povijest se može promatrati kao niz godina i događaja. Takvim načinom gledanja, u središtu se ne nalaze ljudi, već vrijeme i kronologija. To je način na koji mi vidimo povijest. Međutim, postoji i druga perspektiva, u čijem je središtu priča o ljudima. Svaka osoba živi u određenom vremenskom okviru i proživljava jedinstvene i osobne događaje, izazove, uvide, poteškoće i uspjehe tijekom svog života. Nije ispravno zbrajati godine nekoliko pojedinaca zajedno jer je svaki od njih cjelovit, jedinstven svijet koji zaslužuje da ga se broji zasebno.

Prema ovoj perspektivi, otac i sin koji usporedo žive trebaju se promatrati kao dva odvojena vremenska perioda – očev život zasebno i sinovljev život zasebno. Budući da svaka osoba živi u jedinstvenom svijetu, brojeći njihove godine odvojeno, poštujemo jedinstvenost njihovih iskustava.

Moramo se sjetiti i ne zaboraviti da je život svake osobe nezamjenjiv. Ono što mi ne postignemo – nitko drugi neće postići umjesto nas. Izazovi koje mi prevladamo izazovi su koje nitko drugi ne bi mogao prevladati. Neuspjesi pripadaju nama, a jednako tako i uspjesi. Ako prigrlimo život na ovaj način, shvaćajući snagu svoje jedinstvenosti, to će nam dati snagu i motivaciju da pobijedimo u svakom izazovu!■

Rabbi Mordechai Kamenetzky:

Ono si što jedeš

Nakon dvjesto deset godina proveđenih na tuđem tlu, od kojih su mnoge bile ispunjene sadističkim ropstvom, Židovski je narod okusio slobodu. Egipatski su tlačitelji bili poharani pošastima, a Židovi su se spremali za oslobođenje. No, prije nego što su pušteni, dane su im dvije *micve* (zapovijedi). Posvećenje i ustanovljenje Mlađaka (Roš hodeša) te propisi *korban pesaha* (pashalnog janjeta). Ove *micvos* obuhvaćaju neke od najsloženijih odredbi u cjelokupnom području židovskog zakona.

Utvrđivanje novih mjeseci i ustanovljenje kalendara zahtijevalo je poznavanje astronomskih izračuna i nebeskih pojava, što nikako nije bio zadatak za robovski narod! Propisi pashalne žrtve definirani su do najsitnijih detalja, ne samo u pogledu njezine pripreme, već i načina na koji se žrtva blaguje i tko u njoj smije sudjelovati. Ponajprije, Tora nam govori da se žrtva smije jesti samo s onima koji su prethodno određeni kao sudionici blagdansko obroka. Tora također nalaže da cijelo janje mora biti pečeno, niti jedan komad ne smije biti pržen u tavi ili kuhan. Tora također zapovijeda kako se janje jede. Mora se jesti na brzinu – uostalom, Židovi su trebali napustiti Egipat – i nije bilo vremena za duga, spora slavlja. Zapravo, Tora nalaže narodu da jede *korbon* s pripremljenim ruksacima i štapovima u rukama!

Upute se nastavljaju. "Ne smijete slomiti nijednu kost. Ne smijete ostaviti ništa mesa." Janje se trebalo jesti pomno, svaki komadić mesa trebao se pojesti, a ipak nikome nije bilo dopušteno da ga zagrizi do te mjere da se nježna janjeća kost slomi.

Netko bi se mogao zapitati: Zašto je uvod u judaizam tako apstraktan i prepun detalja? Uostalom, narod je

210 godina proveo u ropstvu! Vrijeme nije imalo nikakav značaj, a pogotovo ne lunarni kalendar. Oni vjerojatno nikada nisu jeli meso, boga Egipćana, tijekom tog vremena. Zašto im, kao uskoro slobodnim ljudima, nije bilo dopušteno da uživaju kako žele, u raskoši i s potpunom slobodom? Zašto je prvo dopuštanje mesne kuhinje tako strogo ograničeno i precizno definirano? Zar prve zapovijedi novonastalom narodu ne bi trebale biti jednostavna simbolika koja budi ugodne osjećaje?

Dr. Viktor E. Frankl bio je dugogodišnji zatvorenik u zvjerskim koncentracijskim logorima nacističke Njemačke. Njegovi roditelji, brat i supruga ubijeni su i kremirani u pećima. Ipak, kao psihijatar, osmislio je metodu preživljavanja u okrutnim uvjetima sadističkog barbarstva, koja je detaljno opisana u njegovom djelu *Čovjekovo traganje za smislom*. On piše da, iako je cilj nacističke bio iskorijeniti svaku ljudsku osobinu, "glad, poniženje, strah i duboki gnjev postaju podnošljivi zahvaljujući brižno čuvanim slikama voljenih osoba, religije, pa čak i ljekovitim ljepotama stabala ili zalaska sunca." Frankl opisuje kako je naučio uživati u svakom fizičkom i duhovnom aspektu do kojeg je mogao doprijeti. Ti mali postupci uzdizali su njihovu ljudskost. Komadići drveta dobivali su oblik smislenih umjetničkih djela. U svojih nekoliko slobodnih sekundi preispitivao bi svaki trag dobra koji je još bio prisutan u njegovom životu.

Jedne večeri jedan je od zatvorenik uletio u baraku i zamolio ga da otrče na zbornu mjesto kako bi promatrali prekrasan zalazak sunca. Cijelo nebo je oživjelo od oblaka koji su neprestano mijenjali oblike i boje, od čelično sive do krvavo crvene. Promatrali su kontrast veličanstvene nakupine oblaka naspram bla-

tnosmeđih koliba prikovanih za zemlju. Nakon nekoliko minuta potresne tišine, zatvorenici su se okrenuli jedan prema drugome i rekli: "Kako bi svijet mogao biti lijep."

Svaki segment života zapravo je prožet duhovnim prilikama. Davši narodu dvije početne zapovijedi koje su bile krcate tisućama detalja, kasnije razrađenih kroz tisuće stranica talmudske i halahičke literature, Sveti, Blagoslovljeni, pružio je novu perspektivu bivšim robovima. Mjesec koji su promatrali 210 godina sada je postao zametak duhovnosti. Znak njegovih svjetala najavljivao bi Novu godinu i blagdane. Čin jedenja mesa postao bi kraljevski obrok ispunjen *micvos* i odgovor na zapovijed Hašema. Ne bi više bilo grickanja kostiju poput barbara. Pripremljeno prema preciznim i detaljnim uputama, svaki korak naizgled zemaljskog – čak i fizičkog – čina poprimio je veličanstven osjećaj duhovnosti.

Ti su detaljni, složeni i profinjeni postupci preobrazili robove u prinčeve. Svaki je detalj bio ispunjen duhovnošću i spoznajom. Bile su tu poruke dostojanstva, suzdržanosti. Više nisu bili gladni zatvorenici koji grabe bilo kakvu dostupnu hranu. Ovi su zatvorenici trebali rezervirati mjesto za objed. Spor način pripreme zahtijevao je vještinu i strpljenje; nijedan zalogaj nije se smio jesti sirov. Umjesto da se bace na hranu i zagrizu do kosti, bili su upozoreni: ne lomite kost! I nisu smjeli tek pomalo grickati i ostavljati ostatke, jer im je bilo zapovjedbano da ne ostave ni komadić mesa.

U najsitnijem detalju krije se veliki značaj. A u značaju tih djela leži značaj čovjeka koji prepoznaje značaj i veličinu svog Stvoritelja.

Gut šabes ■

Rabbi Lord Jonathan Sacks:

Sloboda i Istina

Američki pisac Bruce Feiler nedavno je objavio knjigu pod nazivom *Tajne sretnih obitelji*. To je zanimljivo djelo koje koristi istraživanja uglavnom sa područja team buildinga, rješavanja problema i sukoba, pokazujući kako se tehnike upravljanja mogu koristiti i kod kuće kako bi pomogle obiteljima da budu povezane jedinice koje ostavljaju prostora i za osobni rast.

Međutim, on na kraju daje jedan neobičan i neočekivan savjet: "Najvažnija stvar koju možete učiniti za svoju obitelj možda je najjednostavnija od svih: razviti snažnu obiteljsku priču." On citira istraživanje sa Emory univerziteta koje kaže da što djeca više znaju priču svoje obitelji, "to je jači njihov osjećaj kontrole nad vlastitim životima, snažniji osjećaj vlastite vrijednosti, i to više vjeruju svojim obiteljskim ulogama."

**Najvažnija stvar koju
možete učiniti za
svoju obitelj možda je
najjednostavnija od svih:
razviti snažnu
obiteljsku priču**

Obiteljska priča povezuje djecu sa nečim što je veće od njih samih. Ona im pomaže da shvate na koji način se uklapaju u svijet koji je postojao prije no što su se oni rodili. Ona im daje početnu točku njihovog identiteta. Što zauzvrat postaje temelj pouzdanja. Ona omogućava djeci da kažu: To je ono što ja jesam. To je priča koje sam ja dio. To su ljudi koji su živjeli prije mene i čiji sam ja potomak. To su korijeni iz kojih ja rastem i ispružam se prema gore.

Nigdje to nije iskazano dramatič-

nije nego u ovoj jednoj *parši*. Deseta pošast je na vratima. Mojsije zna da će to biti posljednja pošast. Faraon ne samo da će pustiti narod, već će ih tjerati da odu. Tako, na B-žu zapovijed, on priprema narod za slobodu. Ali čini to na jedinstven način. On ne govori o slobodi. Ne govori o slamanju okova ropstva. Čak ni ne spominje naporno putovanje koje je pred njima. Niti pokušava rasplamsati njihov entuzijazam dajući im uvid u njihovu destinaciju, obećanu zemlju za koju se B-g zakleo Abrahamu, Izaku i Jakovu, zemlju mlijeka i meda.

On govori o djeci. Tri puta u toku ove *parše* on se vraća na tu temu:

A kada te tvoje dijete upita, 'Što ti znači ovaj obred?', ti mu reci... (Izlazak 12,26-27)

Tog dana objasni svom djetetu, 'To je zbog onoga što je G-spod učinio za nas kada nas je oslobodio iz Egipta' (13,8)

A kada te tvoje dijete upita, 'Što ti to znači?', reci mu... (13,14)

To je potpuno kontraintuitivno. On ne govori o sutra, već o dalekoj

budućnosti. On ne slavi trenutak oslobođenja, već želi osigurati da to postane dio sjećanja naroda do kraja vremena. On želi da svaka generacija prenese priču sljedećoj. Želi da židovski roditelji postanu edukatori te da židovska djeca postanu čuvari prošlosti za dobro budućnosti. Od B-ga nadahnut, Mojsije je Izraelce naučio lekciju koja je mnogo kasnije drugačijom rutom došla iz Kine: *Ako planiraš za jednu godinu, posij rižu. Ako planiraš za jedno desetljeće, posadi drvo. Ako planiraš za jedno stoljeće, educiraj dijete.*

Židovi su tokom godina postali poznati po tome što obrazovanje stavljaju na prvo mjesto. Dok drugi grade dvorce i palače, Židovi grade škole i kuće učenja. Iz toga su potekla sva poznata postignuća kojima se kolektivno ponosimo: činjenica da su Židovi znali svoje tekstove čak i u vremenima kad je većina ljudi bila nepismena, zabilježena židovska učenost i intelekt, nevjerovatan broj Židova među onima koji oblikuju moderno mišljenje, židovska reputacija, ponekad ono što se cijeni, ponekad ono čega se plaši, ponekad pretvorena u karikaturu, zbog mentalne okretnosti, argumenata, debata i sposobnosti da se vide sve strane neslaganja.

Ali Mojsije nije imao na umu samo to. B-g nam nikada nije zapovjedio: Osvojite Nobelovu nagradu. Ono što je on htio jest da svoju djecu naučimo priču. Želio je da pomognemo svojoj djeci da razumiju tko su, odakle dolaze, što se dogodilo njihovim precima, i što ih je učinilo osobitim ljudima kakvi su postali te koji su trenuci njihove povijesti oblikovali njihove živote i snove. On je našoj djeci htio dati identitet pretvarajući povijest u sjećanje, a sjećanje u osjećaj odgovor-

(nastavak s 18. stranice) **Rabbi Lord Jonathan Sacks: Sloboda i Istina**

nosti. Židovi nisu pozvani da budu narod intelektualaca. Oni su pozvani da igraju ulogu u drami izbavljenja, oni su narod koji je B-g pozvao da donese blagoslove u svijet kroz način na koji oni žive i posvećuju život.

Na neko vrijeme, zajedno s mnogim drugima na Zapadu, mi smo zanemarili taj duboko duhovni element obrazovanja. To je ono što knjigu Lise Miller, *Duhovno dijete*, čini važnim podsjetnikom na zaboravljenu istinu. Njena knjiga nije o judaizmu niti o religiji kao takvoj, već konkretno govori o važnosti toga da roditelji ohrabruju i potiču djetetovu duhovnost.

Djeca su po prirodi duhovna. Ona su fascinirana svemirom i našim mjestom u njemu. Ona imaju isto čuđenje koje mi nalazimo u nekim od najljepših psalama. Ona vole priče, pjesme i obrede. Ona vole oblike i strukture koje su dane vremenu, odnosima i moralnom životu. Naravno, skeptici i ateisti često su ismijavali religiju kao dječji pogled na realnost, ali to samo osnažuje pretpostavku da je dječji pogled na stvarnost intuitivno religiozan. Ako dijete lišimo toga ismijavajući vjeru, odbacujući obrede i fokusirajući se umjesto toga na akademska postignuća i druge oblike uspjeha, izglednujemo ga za najvažnije elemente emocionalne i psihološke dobrobiti.

Kao što pokazuje prof. Miller, rezultati istraživanja su neosporni. Djeca koja odrastaju u domu u kojem je duhovnost dio atmosfere doma, mnogo manje su sklona depresiji, zloupotrebi droge, agresivnosti i visokorizičnim ponašanjima, uključujući fizičko preuzimanje rizika i 'seksualnosti bez emocionalne intimnosti'. Duhovnost igra ulogu u dječjoj otpornosti, kao i u fizičkom i

mentalnom zdravlju i izlječenju. Ona je ključna dimenzija adolescencije i potrage za identitetom i svrhom. Tinejdžerske godine često su oblik duhovne potrage. A kada postoji veza između generacija kroz koju djeca i roditelji mogu dijeliti osjećaj povezanosti sa nečim većim od sebe, rađa se nevjerovatna unutarnja snaga. Zaista, odnos između roditelja i djeteta, osobito u judaizmu, odražava odnos između B-ga i nas.

Djeca su po prirodi duhovna. Ona imaju isto čuđenje koje nalazimo u nekim od najljepših psalama

Zato je Mojsije tako često naglašavao ulogu pitanja u procesu obrazovanja: "Kada te dijete tvoje upita..." Judaizam je propitkivanje i argumentiranje vjere, u kojem čak i najveći postavljaju pitanja B-gu i u kojem neprestano dolazi do neslaganja među rabinima (kao što je slučaj u Mišni i Midrašu). Stroga doktrinalna vjera koja obeshrabruje pitanja, pozivajući umjesto toga na slijepu poslušnost i podložnost psi-

hološki je štetna i ne može pripremiti dijete na zahtjeve stvarnosti života. Tora je također pažljiva kada u prvom odlomku Šema kaže, "Voli G-spoda, svog B-ga..." prije nego li kaže, "Pouči svoje dijete ovim zapovijedima." Roditeljstvo funkcionira kada vaša djeca vide da vi volite ono što želite naučiti njih.

Dug put do slobode, kao što nam sugerira ova *parša*, nije samo stvar povijesti i politike, niti je isključivo stvar čuda. On je povezan sa odnosom između roditelja i djece. Sastoji se u tome da pričamo priču i prenosimo ju na sljedeće generacije. U tome da prepoznamo B-žju prisutnost u našim životima. U tome da napravimo mjesta za razmišljanje, čuđenje, zahvalnost, poniznost, empatiju, ljubav, opraštanje i suosjećanje, ukrašeno obredima, pjesmama i molitvama. To pomaže djetetu dati pouzdanje, vjeru i nadu, zajedno sa osjećajem identiteta, pripadanja i udomaćenosti u svemiru.

Ne možemo sagraditi zdravo društvo od emocionalno nezdravih obitelji i ljute djece koja žive u konfliktu. Vjera započinje u obitelji. Nada se rađa u domu.

Šabat šalom.■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Berel Wein:

Nedokučljivost B-žjeg postupanja

Kako opis Tore o izlasku židovskog naroda iz egipatskog ropstva u ovotjednom čitanju dosiže svoj vrhunac, smatram da je za nas važno da se usredotočimo na glagol koji Vječni, nazovimo to tako, koristi kada kaže Mošeu da se ponovno pojavi pred egipatskim faraonom.

Riječ *bo* u hebrejskom ne znači samo doći, njeno preciznije značenje je ući, duboko prodrijeti u neko mjesto ili osobu. To je glagol koji se koristi za tjelesnu prisnost na brojnim mjestima u biblijskim i rabinskim spisima. Vječni ovdje kaže Mošeu da prodre u stanje uma i stanje srca egipatskog faraona. Ne da se tek površno pojavi pred njim, nego da pokuša razumjeti zbog čega je on toliko tvrdoglav i koji je glavni problem u pitanju oslobađanja židovskih robova iz Egipta.

Vječni zapravo obavještava Mošea da odbijanje da oslobodi Židove nije vezano samo uz faraonovu tvrdoglavost, već je prisutna i činjenica da je Vječni otvrdnuo njegovo srce i dao mu hrabrost u njegovim uvjerenjima. Dakle, bez obzira koliko bolni udarci zadesili Egipat, on neće

popustiti.

To je još jedan primjer Mošeu da je izlazak iz Egipta vječna pouka za židovski narod, kao i za svijet, te da će Faraon pristati da oslobodi židovske robove jedino uz pomoć čuda koja će Vječni izvesti. Faraonova neracionalnost u njegovom stalnom opiranju je ono što Mošeu, a preko njega i židovskom narodu, ukazuje da je ovo nadnaravni i nelogični događaj i da je to najbolji primjer B-žjeg prava na židovski narod tijekom cijele ljudske povijesti.

Ima mnogo toga što se može reći u cilju razumijevanja točke gledišta svog neprijatelja. Tek nakon toga se mogu poduzeti ispravne obrambene mjere kako bi se zaštitili od iracionalnog napada i okrutnosti. Kada prodremo u način razmišljanja onih koji nam se suprotstavljaju i mrze nas, mi stječemo razumijevanje kako da se suprotstavimo tim bolesnim i prokletim mislima.

Sve dok svojim neprijateljima pripisujemo racionalne i logičke razloge, sve dok u sebi tražimo

pogreške koje bi mogle biti razlogom njihovog neprijateljstva, mi naposljetku ostajemo bespomoćni pred njihovom agresijom. Ako uvidimo da je Vječni otvrdnuo njihova srca i uklonio razboritost iz njihovih razmišljanja, bit ćemo mnogo bolje pripremljeni da se suprotstavimo njihovim pritiscima i napadima.

**Sve dok svojim
neprijateljima pripisujemo
racionalne i logičke razloge,
sve dok u sebi tražimo
pogreške koje bi mogle biti
razlogom njihovog
neprijateljstva, na kraju
ćemo ostajati bespomoćni
pred njihovom agresijom.**

Moramo prodrijeti u njihov način razmišljanja, a ne tek pojaviti se pred njima kako bismo raspravljali o pitanjima na diplomatski i logičan način. B-žja veličina se oslikava kroz otvrdnuto srce i tvrdoglavu volju egipatskog faraona.

Moše ne bi trebao biti razočaran

(nastavak s 20. stranice) **Rabbi Borel Wein: Nedokučivost B-žjeg postupanja**

time što nije mogao uvjeriti faraona da oslobodi židovski narod i da mu da slobodu uvjeravanjem i logikom. Prodiranjem u faraonov um on će prepoznati neracionalnost mržnje i veličinu B-ga Izraelova.

U ovoj *parši* mnoga pitanja ostaju bez odgovora. Na primjer, koliko je zapravo vremena obuhvaćala ta egipatska priča? Čini se da se u Tori pojavljuju kontradiktorni datumi. I zašto se iz Talmuda i Midraša čini da velika većina Židova koji su bili u Egiptu nikada nisu otišli s Mošecom na put u Sinajsku pustinju i odatle u obećanu zemlju Izraela?

Što je mogao biti razlog za to? I zašto je faraon sada konačno popustio, nakon što je svojim umom i postupcima uspješno odolio prethodnim devet pošasti koje su bile toliko razorne po njega i egipatsko društvo. Tim se pitanjima Tora ne bavi izravno, iako se o njima raspravlja u komentarima koji su bili napisani tijekom stoljeća kako bi objasnili i razjasnili pisanu riječ Tore.

Nakon što promotrimo sve napredne ideje za rješavanje gore navedenih pitanja - i drugih problematičnih biblijskih pitanja - sve što se može reći je da su putovi Nebesa uistinu tajanstveni i da takvi trebaju biti. Moše je opravdano oprezan u promatranju B-žje prisutnosti i kada na kraju zatraži da razumije Nebeski kurs, bude odbijen i rečeno mu je da je to razumijevanje iznad ljudskog poimanja i racionalnog razmišljanja.

Čitava priča o židovskom narodu koji silazi u egipatsko ropstvo, a potom bude izvučen iz njega, u

Čitava priča o židovskom narodu koji silazi u egipatsko ropstvo, a potom bude izvučen iz njega, u osnovi je u svakom svom detalju nadnaravna.

osnovi u svakom je svom detalju nadnaravna. Ipak, ona je osnovni i najvitalniji opis židovske povijesti tijekom tisućljeća židovskog postojanja. Ona je prototip iracionalne i tajanstvene priče o samom židovskom opstanku.

Abraham Lincoln je oslobodio robove u Sjedinjenim Američkim Državama predsjedničkim proglasom, reagirajući na političke pritiske i nacionalne interese koji su ga opsjedali. Iako B-žja ruka, nazovimo to tako, vodi sve događaje u svijetu, odluka o oslobađanju robova Juga bila je potpuno razumljiva, racionalna pa čak i predvidljiva. Glavno pitanje koje su povjesničari postavili u vezi Lincolnova čina je zašto to nije učinio ranije?

Pitanje u vezi izlaska židovskog naroda iz Egipta i njihovog izbavljenja iz ropstva bilo je kako su se stvari uopće mogle dogoditi i kako su na tako čudesan način kasnije bile ispravljene. Velika pouka koju ovdje nalazimo je da se sudbina i budućnost židovskog naroda ne može spoznati na čisto racionalnoj osnovi.

Čovjek predlaže, a B-g raspolaže. Jaakov i njegova obitelj su rado, čak i s oduševljenjem, otišli u Egipat. Baš kad se čini da je židovski narod u očaju izgubio nadu u izbavljenje i pokušao se potpuno integrirati u egipatsko društvo, izbavljenje započinje, predvođeno neočekivanim izbaviteljem.

Uvijek će biti mnoštvo pitanja u vezi židovskog izbavljenja iz Egipta. Odgovori na ta pitanja bit će kreativni i genijalni. Ali osnovno pitanje koje će ostati je nedokučivost B-žjeg postupanja, nazovimo to tako, pri izbavljenju Židova i njihova izgradnja u jedinstven i poseban narod.

Šabat šalom ■

Rabbi Yissocher Frand:

Maces – Uzdići i nadvladati područja duhovne slabosti

Mišna (Pesachim 35a) nabroja vrste žitarica koje se mogu koristiti za pravljenje macesa kako bi se ispunila *micva* jedenja macesa tijekom Pesaha. Gemara napominje da je pet žitarica navedenih u Mišni iscrpan popis, što podrazumijeva da se, na primjer, riža ili proso, koji nisu spomenuti u Mišni, ne mogu koristiti za pravljenje macesa. U čemu je problem s korištenjem riže ili prosa? Gemara uspostavlja vezu između *homeca* i macesa iz pasuka "Nećeš jesti na njega (u dane tog blagdana, *op.pr.*) *homec*, sedam dana ćeš jesti na njega maces, kruh bijede..." (Devarim 16:3): Ono što potencijalno može postati *homec* (kvasno) je vrsta žitarice od koje možemo napraviti maces. Riža, proso i druge žitarice koje nisu navedene u Mišni mogu doseći status *siraha* (kvarenja) ali ne mogu dostići stanje *himuca* (kvasnog).

Ovo može izgledati kao da se ovaj koncept protivi zdravom razumu. Budući da smo toliko pedantni u sprečavanju da maces postane *homec*, zar ne bismo trebali dati sve od sebe kada pečemo svoj maces da koristimo upravo one žitarice koje ne kvasnu? Zašto se dovodimo u situaciju u kojoj će tijesto, ako se ne ispeče dovoljno brzo, postati *homec*? Uz sve stroge propise koji se tiču pečenja macesa, zašto Tora nije odobrila uporabu vrste žitarica koje nikada neće postati *homec*? Zašto Tora inzistira da koristimo vrstu žitarica koja može postati *homec*, što zahtijeva da pekar brižljivo pazi da se to ne dogodi?

Tolner Rebe iz Jeruzalema održao je nekoliko *draša* kada je bio u Los Angelesu za Paršu Bo prije nekoliko godina. U jednoj od svojih *draša* komentirao je da u ovoj *halahi* leži važna praktična pouka.

Hazal uče da je *homec* simbol *jecera haRa* (zle nakane). S druge strane, maces je simbol *jecera haTov* (dobre

nakane). *Homec* se diže. Napuhnut je. Previše je narastao. To je simbolično za ljudsku oholost i strasti. Maces, koja je običan i plosnat, ne diže se i ne napuhuje se. Nije ohol. On predstavlja skromnost, poniznost i sposobnost da se bude zadovoljan s najosnovnijim. Drugim riječima, *homec* i maces nalaze se na suprotnim krajevima spektra. *Homec* predstavlja negativne duhovne karakterne osobine, a maces predstavlja pozitivne duhovne karakterne osobine.

Pouka je, dakle, da Tora želi da uzmemo upravo ono što bi potencijalno moglo postati *homec* i pretvorimo ga u maces. Proširujući analogiju *jecera haRa* i *jecera haTov*, Tora želi da uzmemo ono što je naš *jecer haRa* (naši problemi, naša iskušenja i naše slabosti) i pretvorimo ga u *jecer haTov*. To znači da je čovjekova duhovna zadaća raditi na poboljšanju onih osobina ličnosti i karakteristika koje su se u prošlosti pokazale njegovim slabim točkama. Ako je osoba nijema, ona na Svijetu-koji-dolazi neće dobiti nagradu zbog ne govorenja *lašon hara* (tračanja, klevetanja, itd.). To nije njezin problem. Razlog zašto to nije njezin problem je taj nesretni fizički nedostatak. Ali ipak, ona za to neće primiti nagradu jer nije bilo kušnje.

Slično tome, na primjer, ako je osoba nažalost slijepa, ona se ne suočava s izazovom "šmiras einajim" (čuvanja svojih očiju) od gledanja neprimjerenih stvari. To nije njezina kušnja. *Avodas ha'adam* (čovjekov duhovni izazov) je uzeti upravo one stvari koje *jesu* područja duhovne slabosti, u čemu je možda u prošlosti zakazao u ispunjavanju ideala Tore, te ih nadvladati i uzdići. Zapravo, možda će čak moći upravo to uzeti i pretvoriti to u *dvar micva*.

Neka osoba usmjeri svoje strasti – koje su je možda u prošlosti odvele

na stranputicu – u pozitivnom smjeru. To je simbolika *homeca* i macesa. Nemojte pokušavati napraviti maces od nečega što ionako ne može postati *homec*. To nije neko postignuće! Uzmite nešto što bez pažljivog nadzora i brige može postati *homec*. Upravo to pretvaramo u "hefca d'micva" (sredstvo za ispunjavanje pozitivne zapovijedi).

Ova *halaha* u vezi sa žitaricama od kojih se može peći maces metafora je za čovjekovu duhovnu misiju. Mi moramo tražiti ono što je bio naš *jecer haRa* i pretvoriti ga u naš *jecer haTov*.

Ovu ideju možda možemo povezati s vrlo neobičnim Midrašom (Jalkut 187) koji smo već prije bili spomenuli. Neki je Tana postio 85 puta jer nije razumio jednu određenu stvar: Psi su stvorenja koja se u Izaiji 56:11 nazivaju *azei nefeš* (drski, bezobrazni). Pa ipak, u *Perek Šira*, u kojem svaka od životinja recitira *Širu* (Pjesmu hvale) *Ribono šel Olamu*, zabilježeno je da psi kažu: "Dođite, poklonimo se pred Hašemom, našim B-gom." Ovaj Tana, Rav Ješaja, učenik Rav Hanine ben Dose, ovime je bio vrlo uznemiren. Kako je moguće da ti psi, koji imaju osobinu bezobrazluka (*azus*), recitiraju hvalu "Dođite, poklonimo se pred Hašemom, našim B-gom"? Stoga je postio 85 puta moleći B-žansku pomoć u razumijevanju ove anomalije.

Midraš pripovijeda da je sišao *malah* (anđeo nebeski) i otkrio mu "tajnu". U vrijeme *jecias Micrajim* (Izlaska), pasuk kaže: "Ali protiv djece Izraelove pas neće pustiti glasa..." (Šemot 11:7). Zaslugom ovog 'čina', psi su zaslužili recitirati *pasuk* koji im se pripisuje u *Perek Šira*.

Bit ovog Midraša je gore spomenuta ideja: Psi su po prirodi puni *hucpe*. Psi su urođeno lajati, pogotovo kada osjeti da se događa nešto neobično. To što psi nisu lajali u ta-

(nastavak s 22. stranice) **Rabbi Vissocher Frand: Maces – Uzdići i nadvladati područja duhovne**

kvom trenutku pokazuje iznimnu pobjedu nad njihovim prirodnim nagonima. *Ribono šel Olam* to cijeni. Dakle, poanta Midraša je sljedeća: Unatoč činjenici da su psi *azei nefesh*, i unatoč činjenici da obično laju, bili su obilno nagrađeni zbog toga što su nadvladali ovu prirodnu sklonost i ostali šutke u vrijeme *makas behorot* (pomora prvorodenaca). Od pasa učimo za ljude: Ljudi bi također trebali nastojati *kvišas hajecer* (nadvladavati svoje zle sklonosti) u službi Hašemu.

Pouka o senzibilnosti u halahi

Tijekom istog tog posjeta, Tolner Rebe je podijelio još jednu praktičnu pouku iz druge *halah*e. *Halaha* je da se *korban pesah* (pashalna žrtva) mora jesti "b'habura" (u skupinama). Ako dvije različite *habure* jedu u blizini – čak i u istoj prostoriji – nijednom pojedincu nije dopušteno napustiti svoju *haburu* i pridružiti se drugoj *haburi*. I naravno, nije im dopušteno napustiti prostoriju i otići u drugu prostoriju kako bi se pridružili drugoj *haburi*.

Mišna (Pesachim 86a) navodi da ako dvije skupine jedu u jednoj prostoriji i jedna skupina sjedi za jednim stolom, a druga skupina sjedi za drugim stolom, oni ne smiju gledati jedni druge. Svaka skupina smije gledati samo ljude u svojoj skupini. *Halaha* je da ako se oni ipak okrenu i pogledaju drugu skupinu, više im nije dopušteno jesti *korban pesah*. To se smatra "jedenjem u dvije različite skupine", što je biblijska zabrana.

Mišna dopušta samo jednu iznimku od ovog pravila: Nevjesta se može okrenuti i jesti. Rambam zapravo kodificira ovaj zakon (Hilchot Korban Pesah 9:3-4). Gemara objašnjava razlog ove popustljivosti (koji također spominje i Rambam). To je zato što je *kali* (tijekom prvih trideset dana nakon udaje) neugodno. Tijekom prvog mjeseca nakon udaje, ona je izrazito svjesna svoje

pojave i uvjerena je da svi zure u nju.

Razmislite o sljedećem: U noći Seder, *Lel Pesah*, svatko je na drugačijoj razini. Svima nam je poznata važnost *micvos*. Nažalost, danas nemamo *korban pesah*, ali još uvijek gajimo određenu ozbiljnost i fokus u vezi s našim macesom, *marorom* i *daled kosos*. Usredotočeni smo na pravilno ispunjavanje ovih *micvos* te večeri. Možemo samo zamisliti u kakvom su uzvišenom stanju bili ljudi u vrijeme *Beis HaMikdaša* kada je svatko za svojim stolom objedovao *korban pesah*.

Zar doista vjerujemo da bi u takvom trenutku ljudi zurili u *kalu* da vide kako izgleda ili kako jede? Odgovor je ne! Pa zašto je onda *kala* to mislila? To je bio plod njene mašte. Ona se osjeća neugodno jer MISLI da je ljudi promatraju. Zbog toga se osjeća nelagodno. Nitko ne zuri u nju dok jedu *korban pesah*!

Trebamo li se doista prilagoditi ovom plodu njezine mašte i dopustiti joj da prekrši ono što bi inače bila biblijska zabrana? Očito, da! Očito, mi pristajemo na njezinu *mišugaas* (ludost). Zašto je to tako? Koja je pouka?

Pouka je senzibilnost. Mi moramo uzeti u obzir osjetljivost čovjeka, čak i ako se ona zasniva na plodu njegove mašte. Ako moramo biti toliko pažljivi i osjetljivi kada zapravo nema ničega, koliko tek moramo biti pažljivi i osjetljivi kada su ljudi *opravdano* osjetljivi na određene stvari.

Ovo je nevjerojatan uvid. Mi do-

puštamo *kali* da učini nešto što bi joj u normalnim okolnostima oduzelo pravo da jede *korban pesah*, samo zato što se osjeća nelagodno zbog nečega što ne postoji.

Tolner Rebe je dodao da isto načelo vidimo u drugoj *halahi* koja nam je poznatija. Postoji pet zabranjenih stvari na Jom Kipur, od kojih je jedna da nije dozvoljeno prati nijedan dio svog tijela. Postoji spor među ranim komentatorima da li je išta osim zabrane jedenja i pijenja biblijska zabrana, no postoje i oni koji smatraju da su svih pet 'zabrana' biblijske.

Ako je to slučaj, zašto Mišna (Joma 8:1) dopušta *kali* da umije lice na Jom Kipur? Dopuštenje se daje "kako ne bi izgledala neprilično svom (novom) mužu". Opet, mislimo li da će *kala*, unutar trideset dana od svoje *hupe*, postati 'neprilična svom mužu' jer jedan dan nije umila svoje lice? Hoće li zbog toga njezin muž izgubiti interes za nju i pomisliti da više nije lijepa? Naravno da neće! Kako dopuštamo biblijsku zabranu zbog takvog razloga?

Odgovor je jednak. Da, to je plod njezine mašte, ali ona tako misli i ona je na to je posebno osjetljiva. Budući da se u sebi boji da bi mogla izgubiti muževljevu naklonost, mi se ponovo prilagođavamo tome.

Ovo je opet jedna velika pouka o senzibilnosti. Koliko moramo biti pažljivi prema tuđim osjećajima, čak i kada ti osjećaji nisu utemeljeni na stvarnosti. Koliko više to vrijedi kada znamo da ljudi pate, na primjer udovice, siročad ili oni koji su razvedeni. Ovo su klasični primjeri ljudi koji su u boli. To su stvarnosti života. Ljudi koji su u boli ili bolesni ili potišteni vrlo su osjetljivi. Ako moramo biti senzibilni prema ovim dvjema *kalama* – kod *korban pesaha* i na Jom Kipur – *al ahas kama v'kama*, moramo biti senzibilni i prema ljudima čija se neugoda bazira na činjenicama, a ne samo na fikciji.■

Rabbi Shaul Rosenblatt:

Lažne vijesti

Ovog tjedna čitamo o 3 posljednje pošasti koje kulminiraju smrću prvorodenaca. Židovi napuštaju Egipat usred bijela dana. Obitelj od 70 Židova došla je u Egipat, a 200 godina kasnije iz Egipta odlazi narod veći od 2 milijuna ljudi.

Proteklih sam dana bio u bolnici sa svojom kćerkom. Na putu kući, ona mi je pričala o patnji. Pitala se naglas da li bi, kada bi se nekim čudom mogla preseliti u neki drugi svemir u kojem nema boli i teškoća, gledajući unazad na izazove ovog svijeta osjećala da su bili teži nego što sada izgledaju? Drugim riječima, kada bi život odjednom postao 'savršen' (njene riječi, ne moje), da li bi to dalo naglasak tome koliko je do sada bilo teško?

Bojim se da nije primila puno mog suosjećanja za ovo razmišljanje.

Iskustvo židovskog naroda u Egiptu opisano je kao 'peć za taljenje'. Proces taljenja je proces zagrijavanja do vrlo visoke temperature pomoću kojeg se metal odvaja od nečistoća. Proces ropstva i patnje koja je uslijedila u Egiptu bio je proces pročišćenja židovskog naroda. Oni su ušli u Egipat kao šačica ljudi od 70 duša. Izašli su kao snažan i ujedinjen narod.

Izazovi i teškoće obično su ono što izgrađuje ljudski karakter. Kao što je rekao Nietzsche, 'ono što čovjeka ne ubije, to ga ojača'. U židovskoj tradiciji, cijela svrha ove razine postojanja jest da budemo iskušani. Sedamdeset ili osamdeset, danas moguće nešto više, godina rasta i razvoja uz suočavanje s izazovima i

prevladavanje istih – a zatim vječnost u kojoj uživamo u onome što smo postigli. Ako maknemo teškoće, ovaj svijet gubi svoj smisao.

Tako, kao što sam rekao, moja kćerka ovaj put nije dobila puno simpatija s moje strane. Najprije, malo smo se natezali oko toga kako bi izgledao taj njen 'savršeni' svijet.

Kada B-g bira naše izazove to su izazovi u kojima najviše rastemo

Koliko bi TV serija i filmova mogla odgledati prije nego li joj to dosadi? Koliko bi se dugo mogla dopisivati sa prijateljicama preko WhatsApp-a prije nego li joj bude dovoljno? Koliko bi filtriranih fotografija mogla uploadati na Snapchat prije nego što bi poželjela učiniti nešto značajnije? I to je ključ svega. Svi se mi žalimo da je život težak. No, istovremeno, nitko od nas – uključujući

tebe – ne bi bio sretan kad bi bilo drugačije.

Ako mi ne vjerujete, samo pogledajte svijet. Ljudi se penju na najviše planine, riskirajući zbog toga svoj život, sami jedre oko svijeta, poduzimaju ekspedicije na polove, upisuju se na teške borilačke sportove... i još uvijek nisu zadovoljni. Mi ljudi apsolutno uživamo u izazovima. Otići helikopterom na vrh Everesta bi svakako bilo iskustvo. Ali, na kraju, to nisu prave vijesti. Penjanje je prava stvar.

Jedini je problem u tome što mi želimo sami birati svoje izazove, ne volimo da budu već izabrani za nas. Međutim, stvar je u tome da ti izazovi nisu ni upola toliko teški kao oni koji nam se nađu na putu. Jer ćemo mi uvijek izabrati izazove koji nam se sviđaju, one koji su unutar naše zone komfora. No, kada B-g bira izazove za nas, oni su daleko izvan naše zone komfora – i, kao takvi, to su izazovi u kojima najviše rastemo.

Tako, neću osjećati žaljenje zbog izazova s kojima se suočava moja kći, ili ja, ili bilo tko drugi. (Neću osjećati žaljenje ni zbog 200 godina ropstva koje je židovski narod proveo u Egiptu.) Da, ja ću podržati, pomoći i dati najbolje od sebe da volim i brinem o drugima koji prolaze kroz teškoće. Ali da mi bude žao? Zbog nečega što je na kraju ključ za ljudsku sreću, postignuće i svrhu. Zašto bih to htio?

Šabat šalom ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Inventura karakternih slabosti

B-g kaže Mojsiju da pouči Izraelce o *micvi* otkupa prvenaca. Umjesto toga, Mojsije im kaže da se uvijek sjećaju ropstva u Egiptu i Izlaska, i tek nakon toga diktira *micvu* otkupa prvenaca (Izl 13,1-15).

Jeruzalemski Talmud kaže da je iznos koji je određen za otkup prvorodenaca (pet šekela) protuvrijednost iznosa za koji su braća prodala Josipa u ropstvo.

Ako je liječenje bolesti važno, prevencija bolesti je još važnija. Dobili smo uputu da otkupimo prvenca u spomen na čudo kada je B-g udario egipatske prvorodence, fenomen koji je bacio faraona na koljena.

Kada je B-g rekao Mojsiju da izdiktira *micvu* o otkupu prvenca, s pet šekela koji predstavljaju prodaju Josipa, Mojsije je tome kao uvod iznio epizodu s Izlaskom. Kako su uopće Židovi završili u Egiptu? Zbog zavisti braće koja ih je navela na gnusni čin prodaje vlastitog brata u ropstvo.

Velike karakterne mane mogu dovesti do nemilosrdnog ponašanja i katastrofalnih posljedica.

Empatija

Empatija je pojam kojega treba shvatiti jer neki ljudi smatraju da se može pobrkati između empatije i sućuti. Iskazati osjećaje prema nekom drugom ne znači opravdavati tu osobu. Ali empatija, suosjećanje, znači biti u mogućnosti vidjeti stvari iz perspektive druge osobe.

Moja majka je to nazivala "sveti *al tadin*". *Al tadin* je izraz u *Rečenicama otaca*: "Ne sudi drugoga dok se ne nađeš na njegovom mjestu". Moja majka je uvijek govorila o svetom *al tadinu*, da nikada ne sudimo drugoj

osobi ako ne znamo kroz što osoba prolazi.

Ima jedna zanimljiva priča koju je moj otac običavao pričati o jednom od naših znamenitih stričeva koji je bio hasidski Rebe. Njegovi sljedbenici, njegovi hasidi, dolazili bi i iznosili mu svoje probleme. Tako je jednog jutra sjedio i primao sve svoje molitelje, kad je nakon nekog vremena njegov pomoćnik primijetio kako mu je odjeća natopljena znojem.

Rekao mu je: "Zašto se toliko znojite, pa niste se naprezali?"

Rebe mu je odvratio: "Nisam se naprezao?!"

Tora Sveti *al tadin*. nikada ne sudite drugoga ako ne znate kroz što prolazi

Nastavio je: "Shvati, kad netko dođe i iznese mi problem, da bih mu mogao pomoći ja moram osjetiti taj problem, moram skinuti svoju odjeću i na sebe staviti njegovu odjeću. Evo, sada osjećam njegov problem. Ali sada mu ne mogu pomoći jer sam previše subjektivan. Dakle, kako bih ponovno postao objektivan, moram skinuti svoju odjeću i ponovo odjenuti svoju odjeću. Sjedio sam tu cijelo jutro odijevajući svoju odjeću, skidajući svoju odjeću, odijevajući svoju odjeću, skidajući svoju odjeću, a ti kažeš da se nisam naprezao?"

Empatija znači biti u stanju odjenuti na sebe odjeću drugoga. I to je važno u svakom odnosu - to je važno između roditelja i djece. Roditelji se služe umom odrasle osobe, oni ne mogu znati što dijete osjeća, a suosjećati s djetetom u roditeljstvu izuzetno je važna stvar.

Vizualizacija Izlaska

I reci svom sinu toga dana, govoreći: "To je zbog toga što je B-g djelovao za mene kada sam napuštao Egipat" (13,8)

Micva je pripovijedati priču o Izlasku u noći 15. nisan. Alter iz Kelma kaže da su patrijarsi imali intelektualnu spoznaju o B-gu, što im je bilo dostatno. Međutim, prosječnoj osobi intelektualna spoznaja nije dovoljna da je veže uz B-žju volju. Naše uvjerenje u realnost nečega što vidimo svojim očima veće je od uvjerenja u postojanje nečega za što možemo tek zaključiti da postoji. B-g je, stoga, Izraelcima pokazao zastrašujuća čuda Izlaska, kako bi im utisnuo čvrsto uvjerenje o Njegovoj vrhovnoj vlasti nad svijetom.

Što su se generacije više udaljavale od Izlaska, osjetilni dojam čuda je blijedio i sada nam je ostala samo intelektualna spoznaja o Izlasku. Za jačanje svog uvjerenja u događaje Izlaska, mi se koristimo opipljivim stvarima, kao što su *maces* i *maror*, da potaknemo osjetilne utiske.

Mi moramo upotrijebiti moć svoje mašte da ojačamo svoja uvjerenja. Tora kaže: "*Čuvaj se da ne zaboraviš stvari koje su tvoje oči gledale kako ih ne bi uklonio iz svog srca sve dane svog života... dana kad si stajao pred B-gom na Horebu... Stajao si u podnožju gore, a s gore su plamenovi sukljali do samog srca neba... B-g ti je govorio iz vatre*". Mi u svojoj mašti moramo vidjeti sebe onakvima kakvi su bili naši preci na Sinaju, koji su gledali goru u plamenu, čuli grmljavinu, svjedočili munjama i čuli zvuk šofara.

Hagada kaže da je u svakoj generaciji osoba dužna sebe *vidjeti* kao da je osobno izbačena iz Egipta. U svojim mislima moramo vizualizirati pošasti nanese na faraonu, scenu kako tri milijuna ljudi napušta Egipat i razdvajanje Trstikovog mora. Moramo iskoristiti moć svoje mašte da doživimo Izlazak.■

Rabbi David Goldwasser:

Ići kroz vatru

Rijeka će uzvrjeti žabama, i one će se popeti i ući u palaču tvoju, spavaonicu tvoju i ležaj tvoj... u pećnice tvoje i tvoje posude za tijesto. (Šemot 7,28)

U knjizi Daniel čitamo da je Nevuhadnezar podigao zlatni kip u dolini Dura, u Bovelu (*Babilonu, op.pr.*). Kip je bio visok 60 amos i širok 6 amos. Svi su državni rukovodioci bili pozvani da prisustvuju posvećenju kumira. Objavljeno je da kada zasviraju glazbeni instrumenti, svi okupljeni imaju pasti licem prema zemlji i pokloniti se idolu. Tko se ne bi poklonio idolu bio bi bačen u užarenu peć. Svi su se poklonili, osim Hananje, Miša'ela i Azarje.

Kasdimci su smjesta izvijestili Nevuhadnezara o nipodaštavanju kojem su bili svjedoci. Nevuhadnezar je gnjevno naredio da Hananju, Miša'ela i Azarju dovedu pred njega. Onda ih je upitao: "Mislite li da je moja zapovijed donesena bez

razloga? Evo, čak i sada ću vam dati priliku. Ako se sada poklonite idolu neću vas kazniti što se niste poklonili prvi puta. Ali ako odbijete, bit ćete smjesta bačeni u užarenu peć. Tko je B-g koji vas može spasiti iz mojih ruku?"

Hananja, Miša'el i Azarja su odgovorili: "Naš B-g, kojem mi služimo, može nas spasiti od tvoje ruke, bacio nas ti u užarenu peć ili nas ubio na neki drugi način. No čak i ako nas Vječni ne želi spasiti, mi se nećemo pokloniti tvom Zlatnom kumiru."

Nevuhadnezar se razbjesnio i zapovijedio da se vatra u peći pojača sedmerostruko. Onda je naredio vojnicima da vežu Hananju, Miša'ela i Azarju te ih bace u užarenu peć. Sami vojnici pomrli su od ekstremne vrućine koju su peći isijavale, jer nisu bili dovoljno oprezni dok su žurili izvršiti Nevuhadnezarove naredbe.

Nevuhadnezar je zamijetio da se Hananji, Miša'elu i Azarji u peći pridružila četvrta osoba. Oni nisu bili vezani, već su hodali po peći, a vatra im ni na koji način nije škodila. Učinilo se Nevuhadnezaru da je četvrta osoba bila *malah*, anđeo. Priступio je vratima peći i uzviknuo: "Vi služite B-gu uzvišenom. Izadite iz peći i dođite do mene."

Blagosloven je B-g Hananje, Miša'ela i Azarje koji je poslao anđela da spasi svoje sluge koji se pouzdaju u Njega

Vođe države tada su vidjele da se bijesni plamenovi nisu dotakli tih bogobojažnih ljudi. Na njih se nije primio čak ni miris vatre. Nevuhadnezar je rekao: "Blagosloven je B-g Hananje, Miša'ela i Azarje koji je poslao anđela da spasi svoje sluge koji se pouzdaju u Njega." Nevuhadnezar je potom donio zapovijed da će svaki koji bi negativno govorio o B-gu ovih ljudi biti isječen na komade, a njegova kuća pretvorena u gomilu šute.

Nevuhadnezar je također postavio Hananju, Miša'ela i Azarju za vladare u zemlji. Napisao je pismo svim narodima, rekavši da su čuda koja je Vječni učinio izuzetna i čudesna, Njegovo kraljevstvo vječno i Njegova vlast za sve naraštaje.

Todos, koji je bio veliki Židovski

(nastavak s 26. stranice) **Rabbi Dovid Goldwasser: Ići kroz vatru**

učenjak iz grada Rima, pita: Zašto su se Hananja, Miša'el i Azarja bili spremni žrtvovati *al Kiduš Hašem*, tako da budu bačeni u užarenu peć? Oni su mogli pobjeći prije nego li je im je bilo zapovijeđeno da se poklone.

Žabe nas navode na jedan značajan zaključak. Kada su žabe, koje nisu imale zapovijed da umru *al Kiduš Hašem*, svejedno izabrale da skoče u vruće peći Egipćana, koliko bismo se više mi kojima je zapovijeđeno da budemo *mekadeš šem šamajim* trebali posvetiti tome da tu *micvu* bezuvjetno ispunimo.

Tašbac (415) piše da kada čovjek čvrsto odluči posvetiti Ime Vječnog i žrtvovati se *al Kiduš Hašem*, on neće osjetiti nikakvu bol. Svijet kaže da budući je taj čovjek prvo zazvao *šem hamejuhad*, sigurni smo da će izdržati *nisajon* i neće osjetiti bol. Ovo potkrepljuje činjenica da iako čovjek ne može a da ne uzvikne kada mu prsti dotaknu plamen, oni koji se žrtvuju i umru *al Kiduš Hašem*, nikada ne viču.

Sefer Kol Bo (18) donosi fascinantn dogadjaj o punom brodu Židova koji su iz Jerušalajima odlazili u egzil. Kada je brod pristao, prišli su vojnici i upitali: "Od kojeg ste vi naroda?"

"Mi smo od Židovskog naroda," odgovorili su.

"Htjeli bismo vas iskušati u užarenoj peći poput Hananje, Miša'ela i Azarje," rekli su im vojnici.

Ako prođeš kroz vodu,

Ja sam s tobom;

kroz rijeku,

neće te odnijeti;

ako ideš kroz vatru,

neće te opaliti,

i plamen te neće opeći

Židovi su zatražili trideset dana odgode, u čemu im je udovoljeno.

Židovi su mudro iskoristili to vrijeme. Molili su i postili, te dogovorili da će jedni drugima ispričati svaki san koji će sanjati tokom tog vremena. Na kraju tog 30-dnevnog perioda, jedan stari čovjek, koji je bio vrlo bogobožan, no ne osobito učen u Tori, izjavio da je usnio san. U snu, rekao je, čitao se *pasuk*, nje-

mu nepoznat, u kojem se riječ "*ki*" ponavlja dva puta, a riječ "*lo*" tri puta. Ustao je *haham* i objavio da je san zasigurno *min hašamajim*, i ako taj stari čovjek prođe kroz vatru, bit će spašen. Učenjak se pozvao na *pasuk* (Ješaja 43,2): "*Ako prođeš kroz vodu, Ja sam s tobom; kroz rijeku, neće te odnijeti; ako ideš kroz vatru, neće te opaliti, i plamen te neće opeći.*"

I doista, starog su čovjeka bacili u vatru, a oni koji su promatrali vidjeli su kako se vatra razdijelila na dva dijela. Tri su *cadikima* istupila naprijed da pozdrave starog čovjeka, a svaki je izgovorio jedan od tri odlomka *tefile* za *Tahanun*.

Od tada je bilo zapovijeđeno da se *tefila Tahanun* ima govoriti svakog ponedjeljka i četvrtka.■

Rabbi YY Jacobson:

Vrijeme potištenosti, produktivno vrijeme i vrijeme iskupljenja

Je li vrijeme oluja u kojoj smo svi izgubljeni?

Uvijek kasni

Sarah je uvijek kasnila na posao ma koliko se trudila stići na vrijeme ili koliko god bi je puta šef zbog toga ukorio. Jednostavno se nije mogla probuditi na vrijeme. Šef joj je rekao da će je otpustiti ako ne prestane s kašnjenjem. Sarah je odlučila potražiti savjet liječnika. Prepisao joj je neke lijekove i rekao joj da popije jednu tabletu prije spavanja kako bi odmah zaspala i rano ustala. Učinila je kako je rekao te se probudila prije zore i odmorna krenula na posao. Sarah je ispričala svom šefu o receptu koji joj je doktor prepisao i kako je dobro djelovao.

Šef joj je rekao: "To je sjajno, Sarah, ali zašto te jučer nije bilo?"

Odabir svijeta i Židova

Neobičan je midraš, koji se nalazi u ovoj djelu Tore, Bo. Isprva djeluje zbunjujuće, ali nakon dubljeg razmišljanja u njemu nalazimo izvanredno promišljanje o tome kako živimo svoje živote i kako upravljamo svojim vremenom.

Židovski kalendar ima dvanaest lunarnih mjeseci. Prvi dan svakog mjeseca poznat je kao Roš hodeš (glava mjeseca); prvi dan u godini (prvi dan prvog mjeseca u godini) poznat je kao Roš Hašana (glava godine.)

Midraš kaže:

שמות רבה טו, יא: דָּבָר אֶחָד, הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵם. הָיָה הוּא דְּכָתִיב (תְּהִלִּים ל"ג, יב) אֲשֶׁר הִגִּיד אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵינוּ, מִשְׁבַּח הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, קָבַע בּוֹ רִאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשָׁנִים, וּבִשְׁבָּחָהּ בִּמְעַקֵּב וּבְנֵיו קָבַע בּוֹ רִאשֵׁי חֳדָשִׁים שֶׁל גְּאֻלָּה.

Kada je B-g izabrao svoj svijet, uspostavio je 'glave mjeseci' i 'glave godina.' Kada je B-g odabrao Jakova i njegovu djecu, Židovski narod, uspostavio je 'glavu mjeseca izbavljenja' (prvi dan mjeseca nisana, mjeseca Izlaska).

Što znači ovaj midraš? Što znači

"kada je B-g izabrao svoj svijet?" Zašto Midraš ne kaže, "kada je B-g stvorio svoj svijet?"

I kakve veze ima odabir svijeta s određivanjem glave mjeseca i glave godine? I što Midraš znači kada kaže da "kada je B-g izabrao Jakova i njegovu djecu, On je uspostavio glavu mjeseca izbavljenja?"

Razgraničenje vremena na mjesece i godine temelji se na astronomskim lunarnim i solarnim orbitama. Mjesec prođe svoju orbitu nakon mjesec dana. Sunce napravi svoju orbitu nakon godinu dana. Kakve veze ovo ima s tim da je B-g "odabrao svoj svijet" ili "odabrao Jakova i njegovu djecu?"

Rabbi Schneerson jednom se obratio grupi tinejdžerica, maturantica-ma njujorške židovske ženske srednje škole, Beth Rivkah. Iznio im je najčudesniji uvid u ovaj midraš.

Tri vrste vremena

Aristotel je rekao kako je vrijeme najveći učitelj koji je poučavao sve svoje učenike. Ne postoji "učitelj" poput vremena. Ono što naučimo kroz vrijeme i kroz starenje nema premca ni u jednoj školi ili učitelju. Životno iskustvo je najveći učitelj. Izreka kaže: Kad čovjek s novcem sretno čovjeka s iskustvom, čovjek s iskustvom završi s novcem; čovjek s novcem završi s iskustvom.

Pa ipak, sat nikome ne staje. "Sumnjajte u svaki trenutak, jer on je lopov koji na prstima odlazi s više nego što donosi", rekao je John Updike. Možda spavate, pijete kavu, surfate internetom ili se ljutite na svog šefa ili supružnika, a sat otkucava. Kako se nosimo s nemilosrdnom stvarnošću vremena?

Postoje tri načina, sugerira Midraš. Postoje tri doživljaja vremena: vrijeme potištenosti, smisleno vrijeme i vrijeme izbavljenja. Vi birate u kojoj ćete vremenskoj zoni disati.

Vrijeme potištenosti

Za neke je vrijeme samo beskrajni

tijek, jedna amorfna masa, nasumični tok koji nikada ne prestaje. Dan dođe i prođe pa onda sljedeći dan dođe i prođe. Svaki je dan nalik prethodnom, i svi zajedno ne znače ništa.

Ponekad promatrate ljude koji dopuštaju da im dani i godine prolaze bez cilja. Svaki dan je poziv da potratimo još 24 sata dok i taj ne skonča. Ako vas uhvati dosada, vi pronađete načina da joj pobjegnute i otupite tu prazninu.

To je prazno vrijeme: vrijeme lišeno svake teme. Vrijeme kakvo jest samo po sebi, bez ljudske inicijative i kreativnosti. Neodređeno i bezlično. Jedan zbir od 24 sata ne razlikuje se od drugog zbira od 24 sata.

Produktivno vrijeme

Dolazi Midraš i kaže: "Kada je B-g odabrao svoj svijet, uspostavio je 'glave (početke) mjeseci' i 'glave (početke) godina'." Da bi svijet postao odabrano mjesto, poželjno stanište, mjesto u kojem vrijedi živjeti, mjesto koje B-g nije samo stvorio, nego je i odabrao, mi beskrajnog protoku vremena moramo dati dostojanstvo svrhe. Svaki dan bi trebao imati produktivan cilj, svaki mjesec - smislen cilj, svaka godina - dinamičan ritam. Svijet koji je B-g odabrao i želio bio je svijet u kojem čovječanstvo uči dati smisao vremenu, iskoristiti ga za konstruktivne i korisne poduhvate. Svrshodan život je život u kojem je svaki dan ispunjen smislenim izborima i doživljajima, iskorištenim za promicanje dobrote, ispravnosti i pravde.

To je ono što znači izabrati svoj svijet i izabrati svoj život, cijeniti što je B-g izabrao ovaj svijet. Smisao i svrha postoje u svakom trenutku. Na život možete gledati kao na nasumičan i bezvrijedan, ili možete život vidjeti kao dar, a vrijeme gledati kao nešto neprocjenjivo, nešto što moram njegovati na najpotpuniji način. Odlučujem uložiti svu svoju energiju, kreativnost i strast u svaki trenutak; i za mene je svaki dan po-

Rabbi Chanan Morrison, Rav Kook Torah:

Pashalni skok

Duhovni skok

Uzvišena učenja ne mogu se otkriti onima koji za njih nisu podobni ili spremni. Prosvjetljenje riskira da bude obezvrijeđeno i izvrnuto kada se poveže s nečasnim pojedincima. Ipak, postoje iznimni slučajevi kada se trenutna duhovno-moralna razina primatelja može zanemariti i kada može doći do duhovnog "skoka".

B-ža objava izraelskim robovima u Egiptu zauvijek će biti primjer takvog čudesnog "skoka". To je suštinsko značenje pashalne žrtve, *korban Pesaha*, što doslovno znači "skočiti" ili „preskočiti“. Židovski se narod u Egiptu srozao na najniže razine degradacije i idolopoklonstva. Prema Midrašu, nalazili su se na 49. vratima *tum'e* – samo jedne prije najnižeg stanja nečistoće. Da bi im se B-g objavio tijekom njihova izbavljenja iz egipatskog ropstva, bio je potreban duhovni skok povijesnih razmjera.

Ipak, čak i pashalni skok ima svoja ograničenja.

"Ovo je zakon o pashalnoj žrtvi: nijedan stranac ne smije je jesti." (Izlazak 12:43)

Tko je taj "stranac" koji ne smije imati udjela u *korban Pesahu*? Učenjaci

su učili da se to ne odnosi samo na nežidove, već čak i na židovske otpadnike koji su napustili B-ga. To su Židovi koji su u tolikoj mjeri napustili načela Tore da sada spadaju u kategoriju "stranaca" (*Zevachim* 22b).

Drugim riječima, čak ni duhovni skok pashalnog izbavljenja nije bio neograničenog dosega. On nije mogao obuhvatiti one Židove koji su se toliko stopili s idolopokloničkom kulturom koja ih je okruživala da im je nedostajalo čak i elementarne vjere u B-ga.

Spašavanje Svjetla Prvih *Luhot*

Ovakvo shvaćanje B-že objave tijekom izbavljenja iz Egipta baca svjetlo na još jedan povijesni događaj.

Mojsijev čin razbijanja *luhot habrit* (kamenih ploča Deset zapovijedi) zahtijevao je iznimnu hrabrost. Kako se Mojsije usudio uništiti toliko jedinstveni sakralni predmet? Kako je znao da je to ispravno učiniti?

Talmud sugerira da se Mojsijev čin temeljio na gore navedenom zakonu o pashalnoj žrtvi. "Pashalna žrtva samo je jedna od 613 *micvot*, a ipak otpadnik ne smije imati udjela u njoj", zaključio je. "Zasigurno Židovski narod, nakon što je sagriješio klanjajući se idolima, nije dostojan Tore u svoj njezinoj pu-

nini!" (*Šabat* 87a)

U svjetlu naših prethodnih komentara, Mojsijevo *a priori* rezoniranje postaje još snažnije. Koja je dublja poruka pashalne žrtve? Da se B-g objavio Židovskom narodu, unatoč njihovom duhovnom siromaštvu. Ipak, čak ni ova *micva* ne može obuhvatiti one koji odbacuju temeljna načela monoteizma. Zasigurno se Tora u svoj svojoj punini nije mogla dati Židovskom narodu dok su bili u stanju idolopoklonika, nakon štovanja Zlatnog teleta.

Da je Mojsije doista dao prvi komplet *luhot* Židovskom narodu, to bi vezalo Toru uz stanje duhovnog siromaštva koje je tada obuzelo židovski narod. I to bi donijelo strašnu duhovnu opasnost – svijetu, Izraelu i samoj Tori. Tek skrivanjem tog velikog svjetla, razbijanjem fizičke posude koja ga je povezivala s materijalnim svijetom, Mojsije je uspio osigurati duhovni razvoj Židovskog naroda i cijelog svijeta.

Prve *luhot*, međutim, nisu bile zauvijek izgubljene. Mojsijev čin spasio je tu uzvišenu svjetlost, kako bi se ona otkrila na kraju vremena čistim i vječnim sjajem.■

(Prilagođeno iz *Ein Eyah* sv. IV, str. 178)

(nastavak s 28. stranice) **Rabbi YY Jacobson** **Vrijeme potištenosti, produktivnosti i iskupljenja**

ziv na dublji rast i svjesnost.

Dakle, "Kada je B-g odabrao svoj svijet, On je uspostavio 'glave mjeseci' i 'glave godina'." Da bi se vrijeme svrhovito koristilo, svaki mjesec mora imati "glavu", koja mjesecu daje ton i smjer. Svaka godina mora imati svoju "glavu", Roš Hašanu, vrijeme da se u fokus stavi godina koja je prošla i godina koja je pred nama. Da bi se vrijeme produktivno koristilo, ono mora biti omeđeno. Moram obratiti pažnju na izlazak i zalazak sunca, na novi mjesec i novu godinu. Svako od njih daruje

mi posebnu energiju, poziv i priliku.

Vrijeme izbavljenja

Vi možete živjeti produktivnim životom, prožeti svoje dane vrijednim ciljevima. Vaš život teče određenim ritmom. Tu su jutra, noći, pauze za ručak, vikendi i odmori.

Ali još uvijek ste zatočeni u domeni smrtnog, konačnog i krhkog svemira. Kao što je jedan mudar čovjek rekao, ljudi govore o ubijanju vremena, a vrijeme zapravo potihno ubija njih. Ili: Vrijeme je

oluja u kojoj smo svi izgubljeni; vrijeme je besplatno, ali je neprocjenjivo; ne možete ga posjedovati, ali ga možete koristiti. Ne možete ga zadržati, ali ga možete utrošiti. Jednom kad ga izgubite, više ga ne možete vratiti.

Unutar ograničene strukture naših tijela, životnog vijeka i okolnosti, svoje vrijeme možemo koristiti produktivno. Ipak, ne možemo se osloboditi tamnice smrtnosti. Čak i kada radim naporno i dobro koristim svoje vrijeme, ono je i dalje prema

nastavak na stranici 31

Rabbi Shlomo Carlebach:

Stalna promjena

Roš hodeš (mladi mjesec) je u osnovi bit *tešuve* (povratka B-gu). Šabos nije toliko *tešuva*. Šabos je *mamaš simha* (istinsko veselje) i *oneg* (blaženstvo).

Roš hodeš je *mamaš* (u stvari) *tešuva*. Zbog čega je on *tešuva*? Zato što o novom mjesecu mjesec počinje ponovo sjati. Što je to kada čovjek radi *tešuva*, što vam se dešava? Vi počinjete ponovo sjati. Prije ste bili *mamaš* (zapravo) mrtvi. I odjednom počinjete ponovo sjati.

Pa kako to počinjete sjati?

Ima nešto vrlo posebno u tome da se uvijek postaje sve više i više... Na Roš hodeš mjesec ne postaje odjednom veći od prošlog mjeseca. Na Roš hodeš mjesec se *mamaš* (stvarno) zaustavlja, nema više mjeseca i onda počinje iznova.

Većina ljudi ne radi *tešuvu* jer stalno misle: "Onako kako je sada tako će biti uvijek."

Tešuva se sastoji u tome da u nekom trenutku *mamaš* (uistinu) kažem, "Ne, ovako više ne može dalje." I *mamaš* siđem sa svog visokog konja. Postajem sve manji i manji. I u tom trenutku kada mi je jasno da sam *mamaš* kao mrtav, tako da onako kako je sada *mamaš* se ne može nastaviti, u tom trenutku ja počinjem ponovo sjati.

Šabosu, stoga, ne treba *beis din* (Rabinski sud) da ga najavi, dok su Roš hodešu potrebni *cadikim* (sveti ljudi) koji će to učiniti. Jer, postoji određena Tora koju mogu naučiti, poput toga, da mi netko kaže, "Hej, znaš li da moraš kupiti košer meso. Moraš *bench licht* (upaliti svijeće za Šabos) u 16.14", to je nešto što mogu naučiti. No onda postoje stvari koje su tako duboke, da ako ne bih vidio ljude da ih *mamaš* (stvarno) rade, ne bih znao kako ih učiniti. Tako Roš hodeš treba najaviti *beis din* u kojem je sedamdeset jedna osoba. *Beis din* u kojem je sedamdeset i jedna osoba, ljudi koji su očito najveći *cadi-*

kim, i oni su bili ti koji su *mamaš, mamaš* (uistinu) to učinili. Oni su *mamaš* dosegli najviši nivo, a ipak, cijelo su vrijeme mislili, "Oj (jao) nisam još ništa napravio."

Nisu oni mislili, "Moram napraviti više." Ima nešto vrlo sveto u tome da se kaže: "Ja želim da uvijek budem više". To je jedna stvar, ali to nije suština Roš hodeša. Roš hodeš je to da sam ja *mamaš* kao mrtav, *has vešalom* (ne daj B-že). Ničeg nema.

Gemara kaže, "*En haTorah mitkajemes ela bemi šememis acmo aleha*." To ima puno značenja. Uobičajeno značenje je da je Tora samo s onime koji *mamaš* (uistinu) potpuno ubije svoj vlastiti ego, svoje osobne intimne želje, u ime Tore. To je jedno mišljenje. Ali Rebe Nahman govori o drugom značenju. *Mamaš* (stvarno), on se mora napraviti kao da je mrtav. To znači osjećati da je sve što sam do sada napravio ništa. *Mamaš* ništa.

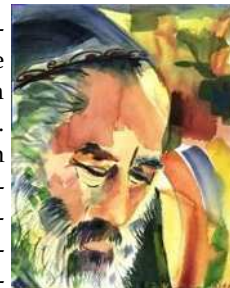
Pesah - Prijelaz preko Crvenog mora

Zašto toliko govorimo o iskušavanju Josefa? Rav Nahman iz Breslova kaže da svaki put kada napravite nešto loše vi mrzite nekog čovjeka. Svaki put kada napravite *avera* (grijeh), vi nekoga mrzite. A koga to mrzite? Nekoga koga poznajete. Jasno mi je da ljudi koji mrze ljude koji nisu religiozni imaju problem. Koji je njihov problem? Oni su napravili *avera*, i stoga, oni nekoga mrze. Oni svoju *avera* zakače za nekoga tko ne drži Šabos.

Mržnja dolazi od *avera*. Uzmite primjer Rabi Levi Yitzchaka iz Berdicheva. Zašto on nije nikoga mrzio? Zbog toga jer nikada nije napravio *avera*. Zašto Baal Šem Tov nije nikoga mrzio? Iz istog tog razloga.

Sada želim reći nešto iz najveće dubine. Ako vidite Židova koji mrzi drugog Židova, problem nije Židov koji ne drži Šabos. Problem je Židov koji misli da drži Šabos. On sigurno

radi *averot* (grijehe) na sve strane kada ga nitko ne gleda. Rav Nahman kaže da ako učite Toru i ne razumijete ju, onda očito, ne volite Židove, jer ako volite Židove, onda Tora voli vas. Tora vam ne dozvoljava da ju razumijete ako vi ne volite Židove.

Ja želim reći nešto vrlo duboko. Da je Josef zgriješio s Potifarovom ženom, on bi mrzio svoju braću. Ne bi mu bilo moguće da oprostí svojoj braći što su ga prodali. Ali on je bio toliko jak da nije sagriješio i tako je njegovo srce bilo u potpunosti bez mržnje. Koliko god da ih je imao pravo mrziti - on ih nije mrzio.

Možete li zamisliti 'razdvajanje Crvenog mora' kroz koje je Josef prolazio kada je vidio svoju braću? Oluju koja mora da se događala u nutрини njegove duše! "*Gevalt* (strašno), vi ste moja braća - *gevalt*, što ste mi to učinili!" Onda, kada je došao trenutak, kada mu je pristupio Jehuda, kada je stajao pokraj Jehude i odjednom shvatio: Nije li moju majku zamijenila njezina sestra Lea? Pa zašto ja ne bih mogao zamijeniti mjesto sa svojim bratom Jehudom? Učiniti ću isto ono što je učinila moja majka. "I Josef se nije mogao suzdržati (*Berešit* 45,1)."

Jehuda je bio spreman odustati od *Olam haba* (Svijeta koji će doći) poradi svojega brata. Ali razdvajanje Crvenog mora je čak i više od toga - potpuno se promijeniti - to je nešto sasvim drugo. Tako su njih dvojica zajedno, Josef i Jehuda, izgradili dom B-žje obitelji.

Što se dešava većini od nas nakon što doživimo trenutke *gevulta*? Vraćamo se tamo gdje smo bili prije nego što smo ih doživjeli. Židovi idu u *šul* (sinagogu) na Jom kipur, dožive čudesno iskustvo i onda se vrata na-

(nastavak s 30. stranice) **Rabbi Shlomo Carlebach: Stalna promjena**

trag na ono kakvi su bili prije Jom kipura.

"More se vratilo svojoj prvobitnoj čvrstoći (*Šemot 14,27*). Zna li kako se more vratilo natrag? Ne tamo onome kakvo je bilo prije nego li se razdvojilo. Ono se vratilo 'razdvajanju za sva vremena'. More je još uvijek povezano, svake sekunde, sa svojim razdvajanjem.

Svi mi imamo trenutke kada odustanemo od svega (žrtvujemo sve). Ali onda zaboravimo na njih. Oni nisu uključeni – nisu povezani s našim svakodnevnim životima. Taj uvjet koji je B-g utvrdio s nama, o razdvajanju Crvenog mora, mora biti prisutan u svakoj sekundi naših života. Svake minute, svake sekunde. (Kada je B-g stvarao Crveno more On mu je postavio uvjet da će se

razdvojiti za djecu Izraela.)

Svatko zna da je Hram bio razoren jer smo mrzili jedni druge. Kada smo prešli kroz Crveno more, Židovi su vidjeli viziju Hrama, Mašijaha. Što nam je potrebno da nas zaustavi od međusobne mržnje? Kad bi barem svaki Židov rekao, "Ja sam spreman, za dobro drugog Židova, da budem drugačiji".■

(nastavak s 29. stranice) **Rabbi YY Jacobson Vrijeme potištenosti, produktivnosti i iskupljenja**

meni okrutno. Postaruje me. U svakom trenutku nešto može poljuljati i srušiti cijelu moju pažljivo izgrađenu strukturu i ritam.

Tu nas Midraš uvodi u posve novu dimenziju vremena i tu židovska priča ulazi u povijesni narativ. "Kada je B-g izabrao Jakova i njegovu djecu, uspostavio je početak mjeseca Izbaavljenja." B-g nam je dao sposobnost da se oslobodimo i izbavimo od prirodne, smrtnosti i ograničene stvarnosti. Dopustio nam je da svoje držanje uskladimo s B-žanskom beskonačnošću; ne samo da budemo produktivni s našim vremenom, već da svakom trenutku utkamo notu transcendentnosti, damo mu eho vječnosti, oslobodimo njega i sebe okova smrtnosti.

Možete biti produktivni sa svojim vremenom. Možete ga koristiti za čišćenje snijega, košenje travnjaka, popravak garaže, čitanje dobre knjige, kupnju u Konzumu, nadogradnju računala, prodaju zgrade, kuhanje gurmanskog obroka i pomoć društvu. To je vrijedno truda. Ali vi ste sposobni za više: vi možete svaki trenutak učiniti B-žanskim, uzdižući ga u domenu svetog, gdje svaki trenutak, sat, dan, tjedan, mjesec i godina postaju prožeti pobožnošću i tako se pretvaraju u vječnost. Možete dopustiti da vaše vrijeme postane kanal za bezvremeno.

"Kada je B-g odabrao Jakova i njegovu djecu, On je uspostavio početak mjeseca Izbaavljenja." To je mje-

sec nisan, mjesec u kojem smo oslobođeni egipatskog ropstva i dobili smo moć da oslobodimo sebe svakog oblika ropstva. Tora i micvos čine naše vrijeme ne samo produktivnim, već i božanskim.

Kada svoj ritam vremena uskladite s B-žanskim, shvativši da je svaki trenutak vremena prilika za povezivanje s beskonačnim svjetlom koje vibrira kroz vaše tijelo i kozmos; kada koristite svoje vrijeme za proučavanje B-žje Tore, za povezivanje s B-gom, za vršenje micve i život u B-žanskoj svijesti jedinstva, vaše vrijeme nije samo produktivno, već i izbavlja, nesputano okovima konačnosti prirode. Vi izbavljate i transformirate svoje vrijeme - usklađujući ga s božanskim nacrtom za život.

Izbor

Kada sunce svane i ja kažem "Šema Jisroel" da uskladim svoje držanje s B-žanskim jedinstvom – taj trenutak izlaska sunca sada je uklesan u vječnost. Kad sunce u petak samo što nije zašlo i ja upalim svijeće za Šabat, to je trenutak pretvoren u transcendentni mir. Kad odvojim trenutak da učinim uslugu drugoj osobi, da se uskladim s ljubavlju iz svemira, da proučavam Toru ili se molim, ja uzdižem taj trenutak u transcendentno.

Prema riječima Tanye, "U višoj stvarnosti, ovo jedinstvo (između duše i B-ga kada vršimo micvu) je vječno, jer B-g i Njegova volja nadi-

laze vrijeme... Samo ovdje dolje postoji jedinstvo unutar ograničenja vremena."

Svatko od nas može izabrati u kojoj će "vremenskoj zoni" živjeti. Živim li u "vremenu potištenosti", dopuštajući da mi dani i noći prolaze bez smisla? Uzdižem li svoje dane u vrijedne doživljaje? Ili pretvaram li, u svom najuzvišenijem pozivu, svaki dan u doživljaj izbavljenja, u kanal za beskonačnost?

Na koji način učimo prirodne znanosti i fiziku

Rabin je ovim djevojka rekao još jednu stvar o njihovom znanstvenom obrazovanju. Neki od nas proučavaju prirodne znanosti i vide ih samo kao zanimljive podatke, gole činjenice. Međutim, velik dio čovječanstva počeo je shvaćati da kada proučavamo biologiju, fiziku, povijest ili matematiku to mora biti s produktivnom i smislenom svrhom – da učinimo svijet boljim, da unaprijedimo život na našoj planeti i promičemo pravdu i suosjećanje.

Ipak, naš krajnji poziv da sve naše studije i sve grane mudrosti vidimo kao instrumente preobrazbe našeg svijeta i naših života u prebivalište za B-žansku beskonačnu stvarnost, da sve aspekte našeg života prožmemo istinskim i bezvremenim značenjem, s vječnom ljubavlju i svetošću, shvaćajući da smo u konačnici svi jedno i da je sve dio tog jedinstva.■

Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: Bo

Paraša Bo predstavlja treći tjedan novog razdoblja duhovnog rada - ŠoVaVIM, početnih slova naziva šest *parašot* koje opisuju egzodus. Tijekom ovih šest tjedana, dok čitamo o Izlasku, imamo sjajnu prigodu da sebe dovedemo na više i darežljivije mjesto. Ovi tjedni nisu lagani. Skrivena bol, konflikti i stres imaju tendenciju da isplivaju na površinu. Moramo biti strpljivi i hrabri. Želimo vam svima uspjeha!

Tijekom protekla dva tjedna spominjali smo da je, prema kabali, ovo posebno razdoblje, Vrijeme ŠOVA-VIM (prva slova prvih šest *parašot* knjige Izlaska) - u kojem su nam nebesa otvorena i omogućavaju baš svakome od nas da postigne svoj vlastiti Izlazak i pravu slobodu.

Što se tiče prve riječi *paraše Bo* - "Onda Vječni reče Mojsiju: Dođi faraonu" - Zohar objašnjava da jednako onako kako doživljavamo prepreke u našem fizičkom svijetu, tako i u duhovnom svijetu postoje sile odlaganja i prepreka. Međutim, ponekad osjetimo da smo samo zbog tajanstvenog nadgledanja - mističnog nadzora ili čuda - uspjeli prevladati neku prepreku. Zohar objašnjava da postoje anđeli čuvari, ali također i anđeli koji ometaju, skreću pažnju, i svatko od nas akumulira, nakuplja te anđele prema pravilu "akcije i reakcije".

Ako je netko postupio u pozitivnom smislu davanja, ljubavi i dijeljenja s njegovom/njezinom okolinom, te radnje stvaraju anđela čuvara u višim svjetovima. Međutim, ako smo djelovali negativno, takvo ponašanje je stvorilo anđele koji ometaju, skreću pažnju, a koji imaju moć da sabotiraju i odgode blaženstvo.

Ipak, dane su nam tri različite mogućnosti tijekom godine da iz svojih života očistimo te anđele koji ometaju - na Roš Hašanu, u vrijeme

Šovavim i na Pesah. Kada odlučimo ove anđele ignorirati, umjesto da se borimo protiv njih, mi bivamo osuđeni da s njima živimo i zauvijek budemo njihovi robovi. U tim posebnim periodima na snazi su posebne sile u svemiru koje nam mogu pomoći da doživimo svoj vlastiti Izlazak - izlaženje iz našeg uskog ograničavajućeg mjesta, mjesta praznovjerja, predrasuda i negativnih osjećaja. Stoga, i pogotovo sada, B-g je rekao Mojsiju "... Dođi faraonu" - Idite faraonu bez straha i uhvatite se u koštac sa svim svojim demonima, i ako to odlučite učiniti svim svojim srcem, onda će vam anđeli čuvari koje ste nakupili pomoći u tome. Mi moramo vjerovati da se možemo nositi sa svojim strahovima, i onda će rješenje doći odozgo. To je suština triju spomenutih mogućnosti.

Paraša (Priča) Bo se čita tijekom mjeseca *ševaata* - Vodenjaka. Vodenjak (na hebrejskom *Deli*) dolazi od riječi *lidlot* (crpsti), što znači da znak Vodenjaka ima sposobnost za nas crpsti snagu i znanje kako bi smo se promijenili i postigli istinsku slobodu.

Kabalisti objašnjavaju da postoji dvanaest različitih kombinacija za B-žje ime - J-H-V-H (יהוה). Svaka kombinacija predstavlja jedan mjesec, a ona koja se odnosi na Vode-

njaka je HJHVH (היהוה) što su početna slova retka "...ako se ipak zamijeni, neka je onda i jedno i drugo..." (המר ("ימירו והיה הוא"). Ovaj redak pokazuje da ovaj mjesec imamo posebnu priliku da promijenimo svoje živote. Kako bismo postigli istinsku transformaciju mi moramo biti potpuno uvjereni da smo sposobni riješiti se svog faraona jer smo zaslužili bolje. Kad uspijemo razbiti sve naše prepreke i otkloniti naše predrasude u vezi samoga/e sebe, osjetit ćemo snagu i zadovoljstvo, i upravo to je snaga *paraše Bo*.

U retku "Ovaj mjesec će vam biti početak mjesecima; biti će prvi mjesec u godini za vas" (Izl 12,2) - riječ "vas" se spominje dva puta u smislu "vaše", da je vlast nad našim životima u našim rukama. Kasnije je rečeno "I jest će meso te noći, pečeno na vatri i neukvasan kruh; s gorkim travama jest će ga". Zohar objašnjava da je kruh simbol sebičnosti i ponosa, i da bismo ga pretvorili u nešto što neće činiti nikakve štete trebali bismo napraviti *maca* - beskvasni kruh. Prema kabalistima, *maca* - beskvasni kruh je lijek za ponos i sebičnosti koje su paravan za strahove i ljutnju. Ovo je vrijeme za "Dođi faraonu". Sada imamo pomoć iz viših svjetova da se očistimo od sveg zla unutar nas. ■

Prevela Tamar Buchwald

Biseri hasidske mudrosti

Samoće

Kad je rabi Menahem Mendel iz Kocka još bio mladić, pozva ga jednog dana njegov učitelj, Simha Bunam iz Pšishe, da bi ga podučio kako prakticirati hitbodedut (osamljivanje u svrhu kontemplacije i molitve). Učitelj mu reče: "Mendel, točno je da

nema učinkovitije duhovne prakse od hitbodeduta. U isto vrijeme, ma kako to zvučalo čudno, nema boljeg trenutka za osamljivanje do onog kad se nalaziš okružen ljudima...

Kad gledam na svijet očima svog srca, vidim posvuda pustoš i očaj. U tom svijetu raste jedno drvo, usamljena smreka. To drvo sam ja. Upravo ja sam u svojoj samoći. Stvoritelj nema nikoga na svijetu do mene, a ja se nemam kome obratiti do li Njemu. Kad smo nas dvojica sami u toj pustinji, čini mi se kao da ja gledam u Njega, a On mi istovremeno uzvraća pogled. U tom se trenutku ostvari potpuno jedinstvo među nama." ■

Jeste li se ikada zapitali, ne bi li bilo lakše da smo, umjesto kao djeca, svi stvoreni kao odrasli ljudi, potpuno funkcionalni i sposobni brinuti se o sebi. Ali djetinjstvo u sebi sadrži predivan nauk – prije svega, da je dijete autentično i nevino i da je ta nevinost izvor života. Da smo rođeni kao odrasli, već pripremljeni za životne borbe, nikada ne bismo doživjeli magiju djetinjstva, slobodu da istražujemo život otvorenih očiju, bez odabiranja i izdvajanja. Djetinjstvo nam daje priliku da se vinemo do uzvišenog, prije nego što zakoračimo u svjetovno.

Na što pomislimo kad vidimo kako dijete traži ruku svoje majke i slijedi je kamo god ona krenula? Mi sigurno ne trebamo nikoga da nas vodi za ruku. Ali dječja prijemчивost i povredljivost, njihova jednostavna vjera, dolazi iz jako dubokog i čistog mjesta – iz same suštine duše, koja je sposobna primiti od nečega što je iznad nje same.

Kao odrasli ljudi volimo misliti kako je sve pod našom kontrolom. Uostalom, mi smo proveli godine razvijajući razne ideje i bistreći naše umove. Ali što je doista važnije: intelekt odrasla čovjeka, ili nevinost i vjera djeteta? Dok odrastao čovjek smanjuje svoje nade i očekivanja, dijete sanjari i čudi se. Isto se događa s obrazovanjem: dječji um još nije preplavljen egoizmom odraslih, koji se brinu samo o tome kakvu će korist imati od određenih ideja. ■

~ R. Menachem Mendel Schneerson

Čovjek koji želi drugog savjetovati,
a zainteresiran je za ishod,
gori je od sljepca.
Dok sljepac ništa ne vidi,
zainteresirana osoba
ima iskrivljenu sliku. ■

~ R. Avraham Sohočov

Bisere sakupio i preveo Nenad Vasiljević

Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah:

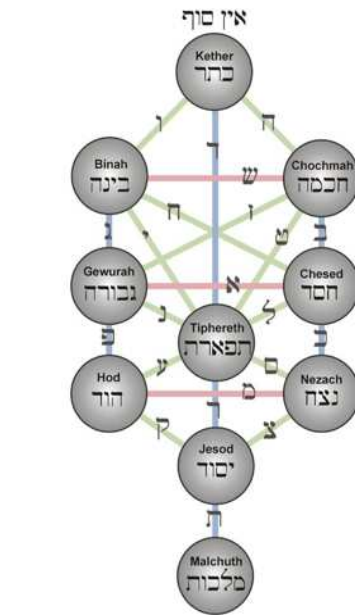
Mjesečni Zohar: Mjesec Ševat

Ševat je jedanaesti mjesec astrološke godine, a njegov je znak Vodenjak.

Kabalisti nas uče da svaki mjesec kontrolira duhovna frekvencija koju predstavlja jedna od permutacija B-žjeg imena, Tetragrama - יהוה.

Prema Zoharu svaka je permutacija kodirana u početnim slovima određenog biblijskog retka. Permutacija za *ševat* je הו"ה (he jod vav he) i to je kodirano u početnim slovima retka - "המר ימירונו והיה הוא" (... "ako se ipak zamijeni, neka je onda i jedno i drugo posvećeno ..." - Lev 27,33), što upućuje na snagu *ševata* da napravi preobrazbe i donese promjene u naš život.

"Bnei Yissaskhar", kabalist iz 19. stoljeća, tvrdi da je Vodenjak simbol Izraela. Tora nam govori da ime praoca Jakova potječe od riječi אֵפֶת (peta) s obzirom na to da se kod rođenja držao bratu za petu pokušavajući izići prvi. Peta je najgrublji i najniži dio ljudskog tijela i ona nas povezuje sa zemljom. Tora nam također govori da nakon što se Jakov cijele noći borio s anđelom, anđeo je bio primoran da ga blagoslovi, kako bi se oslobodio, pa je Jakovu promijenio ime u Izrael יִשְׂרָאֵל, što je kombinacija riječi לִי ראש (moja glava). Znači da je peta bila uzdignuta da postane glava, a to ukazuje na sposobnost Vodenjaka da prođe preko granica i prevlada ograničenja i granice. Ljudi rođeni u znaku Vode-

njaka nemaju tolerancije prema stvarima koje sve ostale ljude povezuju sa zemljom - prema navikama, tradicijama, obvezama, itd. Oni granice moraju zamijeniti slobodom.

Zašto baš u *ševatu*?

"Bnei Yissaskhar" objašnjava da je glavna aktivnost vrča (Vodenjak je na hebrejskom *dli* - vrč) da pumpa i izvlači vodu. To je njegova uloga - povući s jednog mjesta na drugo, i u mjesecu *ševatu* nam omogućuje da obilje i blaženstvo iz gornjih svjetova donesemo u svoj život.

To je ujedno i razlog zašto je ovaj vrč simbol roga izobilja u mnogim astrološkim tradicijama.

Prema kabali svako godišnje doba predstavlja jedno od slova u B-žjem imenu, Tetragramu - יהוה. Proljeće predstavlja slovo ה (jod) i tako dalje sve do zime koju predstavlja slovo ה (he). Ono simbolizira naš svijet,

"posudu" koja prima i akumulira duhovno bogatstvo iz gornjih svjetova. Svi zimski (astrološki) znakovi imaju biti "posude" - želja i potreba da primaju i budu ispunjeni.

U svakom godišnjem dobu tri astrološka znaka stvaraju poravnane triju energetskih sila - koje se u kabali nazivaju desna, lijeva i centralna kolona (odnosno: plus, minus i neutralno). Vodenjak je drugi zimski znak (lijeva kolona, minus), što znači da sadrži vrlo jake sile privlačnosti, izvlačenja i želje za primanjem. Otuda dolazi snažna ambicija Vodenjaka, njihova sklonost da se fokusiraju na ostvarivanje svojih ciljeva, te njihova tvrdoglavost i teškoća da ih se uništi.

Budući da pripadaju elementu zraka kojeg karakterizira veliki intelekt, to također objašnjava veliku želju Vodenjaka za znanjem.

Ovo pretpostavlja dva suprotna aspekta Vodenjaka. S jedne strane, oni su vrlo sebični, individualisti i uvijek zaokupljeni sobom. Oni ne mogu biti suzdržani ili ograničeni. Njihova sloboda je za njih od suštinskog značaja, i ukoliko je potrebno, oni će se boriti i trsiti da razbiju zidove i prepreke koje su drugi postavili oko njih. Također možemo vidjeti kako tijekom posljednjih stoljeća jedan za drugim padaju zidovi ropstva, dok čovječanstvo postiže neslućene razine slobode na području ljudskih prava, tehnologija i

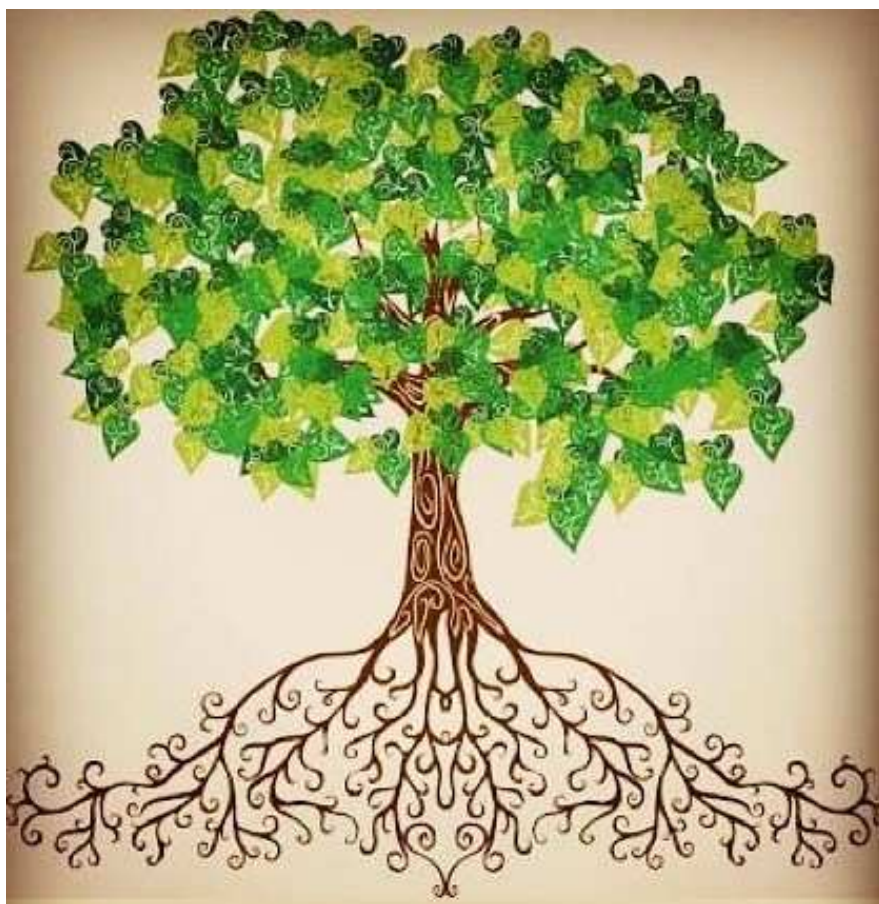
(nastavak s 34. stranice) **Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah: Mjesečni Zohar – švat**

politike. S druge strane, Vodenjaci vole ljude i lako se druže s njima; međutim, njihova sebična narav sprječava ih da se emocionalno obavežu. To objašnjava zašto u našem naraštaju, poznatom kao doba Vodenjaka, ljudi imaju tendenciju da napuste tradicionalnu obiteljsku strukturu zbog svoje karijere, u kojoj imaju puno poznanika, ali malo bliskih prijatelja.

Prema *Sefer Jecira* (Knjizi stvaranja) – koja se pripisuje praocu Abrahamu – građevni elementi svemira se sastoje od 22 različite frekvencije, duhovne snage koje su predstavljene s 22 hebrejska slova. Svakim mjesecom vladaju dva hebrejska slova. Jedno slovo vlada planetom koja dominira znakom. Drugo slovo vlada astrološkim znakom mjeseca. Planeta u *ševatu* je Saturn i njime vlada slovo **ב** (*bet*). Njegov je astrološki znak Vodenjak, a njime vlada slovo **צ** (*cadik*).

Ljudi rođeni u znaku Vodenjaka također se povezuju s izbavljenjem i dolaskom Mošijaha. Veza između njih je ogromna glad za povlačenjem znanja iz svemira. Znanje je moć, a također i temelj istinske slobode. Izbavljenje će doći kad svi budemo *cadikim* (pravednici) – odatle dolazi slovo *cadik* (ili *cadi*) **צ** – kad svi svoje sebične želje pretvore u primanje samo u svrhu dijeljenja.

Slovo **צ** (*cadik*) predstavlja duhovnu moć iza Vodenjaka, koji također predstavlja vezu između gornjih duhovnih svjetova i našeg materijal-

nog svijeta. Ta se povezanost očituje na *Tu BeŠevat* (15 *švat*, puni mjesec u Vodenjaku) - novoj godini drveća - na *ilan* (drvu). Brojčana vrijednost (gematrija) riječi *ilan* (drvo) je 91, što je veza između B-žjeg imena, Tetragrama **יהוה**, koje predstavlja gornje svjetove, i numerička mu je vrijednost 26, i B-žjeg imena **אדני** koje predstavlja naš materijalni svijet i njegova je numerička vrijednost 65 (što zajedno čini 91).

Fizičko stablo predstavlja duhovno stablo života. Isto kao što materijalno fizičko drvo ima otkriveni dio (deblo i grane) i sakriveni dio (korijene), takva je i naša stvarnost - naše tijelo i naša duša. Na isti način kao

što stablo raste suprotno gravitaciji, tako isto i Vodenjaci idu protiv prirode, a što je prihvatljivo. To je snaga života - biti kretivan i originalan. To je svrha svih nas, da se povežemo s obiljem koje nam nudi doba Vodenjaka, sa stablom života i sa dolaskom Mošijaha. Kako je rekao Rav Ashlag, utemeljitelj modernog kabalističkog pokreta, svaka je osoba jedinstvena i njezina je svrha da na naš svijet donese nešto što samo ona može donijeti. I kada će svatko od nas ispuniti svoju sudbinu i podijeliti je s ostatkom čovječanstva, doživjet ćemo konačno izbavljenje, a doba Vodenjaka će doći do svog završetka, svoga ispunjenja. ■

Alan Morinis

Program musara

Strpljivost – Savlanut

"Jao onome razmaženom, koji nikada nije uvježbao biti strpljiv. Danas ili u budućnosti on je predodređen da okusi čašu nevolje." (Rabi M. M. Leffin, Hešbon ha-Nefeš)

Gotovo se svakodnevno susrećemo s kašnjenjima i opstrukcijama koje kod nas izazivaju frustraciju, a nerijetko rezultiraju i stresom. Meni se takvi osjećaji prikradu i obuzmu me dok vozim automobil. Jednom sam vozio iza nekoga tko je puzao sporije od ograničenja brzine i jednostavno to više nisam mogao podnijeti. Pa sam poletio zdesna oko njega, na bankinu, i pretekao ga. Sa suvozačkog mjesta moja me kćer, tada joj je bilo 16 godina, pogledala i uzviknula: "Musarovac!"

Kada nestrpljenje dosegne naše krajnje granice, ono često bude sjeme iz kojeg se brzo razvije bijes kad smo na cesti. No nestrpljivost se jednako tako može pojaviti i onda kada voda polagano puni kadu, ili dok ste kao dijete nespretnih prstiju čekali da savladate komplicirano vezanje cipela, ili u one dane kada ništa – ni vaš internetski server, ni vaš supružnik, ni vaša bankovna službenica, a ma baš **nitko!!** – ne učini stvari kada i kako vi to želite.

Nestrpljenje nikada ne dovede do toga da se stvari zbudu brže ili bolje. Također, malen je korak od nestrpljenja do bijesa, a svi znamo kakva šteta može proizaći od nekon-

trolirane srdžbe. Nestrpljenje je poput unutarnjeg požara koji plane bez da od sebe pusti ikakvu toplinu.

Zato je jačanje vlastitih sposobnosti suočavanja sa životnim izazovima od ključne važnosti. Podršku za tu ideju dobivamo iz Tore, koja nam kaže "hodite Njegovim putevima" (Pz. 8,6 19,9 26,17). U praktičnom smislu, mi oponašamo B-ga prakticirajući vrlinu ili, kako ja to volim nazivati, živeći u "vrlinskoj stvarnosti." Pošto je B-g milosrdan, i mi trebamo biti milosrdni prema onima oko nas. Kao što B-g prašta, tako i mi trebamo nastojati praštati. I tako redom sa svim ostalim osobinama dobrote, koje uključuju i strpljenje.

Ako ćemo B-ga uzeti kao uzor strpljivosti, iz toga možemo naučiti kako je Najveći Izvor života strpljiv, posebno u usporedbi s nama. Razmišljajte o brzini kojom se odvijaju razdoblja na zemlji, koja se kreću sporo poput napredovanja i povlačenja ledenjaka. Što se nas tiče, musarska nam tradicija nudi kao dokaz

B-žje strpljivosti činjenicu da naši životi ne bivaju prekinuti čak ni onda kada postupamo pogrešno. Nije teško zamisliti svemir u kojem nema mjesta za pogrešku, gdje kazna stiže istog trenutka i u punoj mjeri. Ali naš svijet ne funkcionira na takav način. B-g je strpljiv, i čuva naše živote čak i onda kada naši postupci daleko premaše sve granice. To se događa zato da bismo imali vremena da to dublje shvatimo, popravimo štetu, i vratimo se na pravi put.

Ako razumijemo da je najuzvišeniji način života onaj kada kroz sebe na zemlju dovedemo božanske vrline, onda moramo biti strpljivi. Pitanje je: Kako?

Borba protiv reaktivnosti

Hebrejska riječ za strpljenje je *savlanut*, a ona također znači i "tolerancija". Iz istog korijena proizlaze riječi koje znače "patnja" (*sevel*) i "bre-mena" (*sivlot*). Iz toga učimo da strpljivost nije nužno ugodno iskustvo. Trebamo očekivati da ćemo se morati dobro pomučiti, što najčešće i jest slučaj. To može po-

(nastavak s 36. stranice) **Alan Morinis** Program musara

drazumijevati podnošenje i obzirnost, a takvo iskustvo je, po definiciji, teret.

Ključno je za razumijevanje strpljivosti shvatiti da vam je ono potrebno samo onda kada se nalazite vrlo blizu stanja nestrpljivosti, ili ste već zapali u njega. Ako stojite u redu u banci i nikad kraja čekanju, a vi ste sasvim opušteni i zviždućete si veselu pjesmicu, onda pokazujete staloženost i strpljenje vam nije potrebno. A kada ste u svojoj nutrini razdraženi i na rubu ste da vam prekipi, potrebna vam je pribranost i odnjevovana vještina da ste u stanju prizvati duševnu osobinu strpljenja.

Obično je potreban tek djelić sekunde da se prve žeravice nestrpljenja zapale i rasplamsaju vatru koja u nama kola. Prije nego li postanete svjesni toga, vi već svom snagom pritišćete trubu vašeg automobila, ili vičete iz sveg glasa na svoje dijete, ili psujete poštaru. U tom trenutku mi sami sebe ne prepoznavamo, i ne možemo učiniti gotovo ništa, osim da u dovoljnoj mjeri pokušamo obuzdati te osjećaje kako bismo štetu koja može nastati sveli na najmanju moguću mjeru.

Prvi znaci

Daleko je bolje biti u stanju svoju nestrpljivost uhvatiti dok se tek pojavljuje i sasjeci je u korijenu. Prvi korak prema tome činimo razvijanjem veće svjesnosti o znakovima nestrpljenja u trenutku kada se oni počnu buditi. Mi nestrpljivost doživljavamo kroz te fizičke pokazatelje, pa kada razvijemo osjetljivost prema njima, možemo ih prepoznati kad se u nama tek pojave, prije nego li preuzmu kontrolu nad nama.

Praksa je da budemo svjedoci osjećaja i nazovemo ih njihovim imenima redom kako nailaze. Kažite sami sebi da ćete na prvu pojavu znakovna nestrpljenja reći: "osjećam se nestrpljivo" ili "evo nestrpljenja." Samim izgovaranjem tih riječi vi ostavljate odškrinutim barem mali otvor kroz kojeg svjetlo svijesti još uvijek može prodrijeti. A ako ste u stanju to napraviti, nestrpljenje odjednom više nije *sigurno* da može upravljati vama, unatoč tome što problem koji ga je izazvao i dalje postoji.

Velika shema

Pravi je uzrok nestrpljenja pogrešno vjerovanje da smo mi gospodari svoje sudbine. Istina je zapravo sasvim drugačija. Mi smo *de facto* priključeni na sve vrste velikih sklopova i sustava, od molekularnih i socijalnih, pa do duhovnih, i čista je iluzija pomišljati da sami kontroliramo brojne čimbenike koji oblikuju naše živote. A ponajmanje od svega možemo očekivati da ćemo upravljati vremenskim rasporedom prema kojem se život odvija, i koji je obično u žiži našeg nestrpljenja.

Kad steknemo dublji uvid u svoje

pravo mjesto u svemiru, to nam pomaže da izbjegnemo sve planirati kada stvari baš ne idu onako kako bismo htjeli. Uostalom, zašto bi i išle, ako uzmemo u obzir koliko smo maleni, i koliko je drugih planova i potreba uvijek uključeno? I makar su naše oči često usmjerene samo na ono što nam je točno pred nosom pa ne vidimo te istine, svi naši životi zapravo su integrirani u velike sheme vremena, prostora, duha i materije, pokretane Rukama koje nisu naše vlastite.

Naravno, mi tu nismo potpuno bespomoćni, ali važno je razabrati što je uistinu u našoj moći, a što nije. Bilo kako bilo, za nas je bolje ukoliko smo strpljivi – strpljivi kod stvari koje smo u stanju promijeniti, i strpljivi sa stvarima koje ne možemo promijeniti.

Strpljenje također ne znači postati pasivnima. Pored strpljenja moramo uložiti i istinski trud da postavimo tempo i putanju svojih života, a ne tek reagirati na svako kašnjenje ili svako odstupanje kao da je to odbijanje, bilo da ga percipiramo kao odbijanje nas samih ili odbijanje od B-ga.

U tim trenucima, kad mi strpljivost ide od ruke, vraćam se u sadašnji trenutak, unatoč pritiscima da odem negdje drugdje. I smanjujem svoj otpor prema stvarnosti. Vraćam sebe na srednji put.

Grafikon ove osobine izgleda ovako:

Iz domaćeg tiska

HOLOKAUST

Židovi u Njemačkoj: Svima koji su bili u Auschwitzu jasno je da ga treba posjećivati

Index.hr, 26.01.2025.

DOK SVIJET obilježava 80. obljetnicu oslobođenja nacističkog logora smrti Auschwitz, Središnje vijeće Židova u Njemačkoj pozvalo je na poduzimanje više inicijative da bi se omogućili posjeti autentičnim mjestima nacističkih zločina.

"Svatko tko je bio u Auschwitzu ne postavlja pitanje zašto se sjećanje na holokaust mora održati na životu. Svatko tko je bio u Auschwitzu razumije zašto sjećanje na holokaust ne-

ma pandana", rekao je predsjednik vijeća Josef Schuster.

"Sve manje je svjedoka holokausta"

Pojasnio je da je sve manje svjedoka holokausta te da sve više stanovnika Njemačke više nema članove obitelji koji su povezani s vremenom nacizma. "Osamdeseta obljetnica je prekretnica u sjećanju na ovaj rascep civilizacije", rekao je Schuster. Polovina Nijemaca starijih od 18 godina podržala bi obvezne memorijalne posjete koncentracijskim logorima,

rezultati su istraživanja koje je proveo Institut za ispitivanje javnog mnijenja YouGov u povodu obilježavanja godišnjice.

Anketa čiji su rezultati objavljeni danas pokazuje i da se 42 posto njezinih sudionika izjasnilo protiv ideje o obveznim posjetima, a 8 posto ih nije odgovorilo na postavljeno pitanje. Trenutačno takav zahtjev po-

stoji samo u određenim njemačkim saveznom državama, a to su Bavarska i Saarland koji graniči s Francuskom i Luksemburgom.■

Na varaždinskom Židovskom groblju obilježen Dan sjećanja na žrtve holokausta

evazaradin, 25.01.2025.

Na Židovskom groblju u Varaždinu danas je obilježen Međunarodni Dan sjećanja na žrtve holokausta, a uz varaždinskog gradonačelnika Nevena Bosilja i župana Anđelka Stričaka, počast svim nedužnim žrtvama holokausta odali su predsjednik Gradskog vijeća Grada Varaždina Lovro Lukavečki, direktor gradske tvrtke Varkom Bruno Ister, članovi Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista, članovi i predsjednik Židovske općine Čakovec Andrej Pal i dr.

Ylatko Marić, jedini deklarirani Židov u Varaždinu, kazao je tom prigodom da mu obilježavanje Dana sjećanja u Varaždinu puno znači i da podupire sva nastojanja da se do kraja obnovi sinagoga, projekt za koji su osigurana sredstva u ITU mehanizmu, izvijestili su iz Grada Varaždina. Gradonačelnik Bosilj istaknuo je da je važno učiti iz prošlosti i da je naša odgovornost ne dopustiti da se ikada više ponovi tragedija židovskog naroda.

- Dan sjećanja na žrtve holokausta je podsjetnik na neiz-

mjernu patnju, ali i na našu odgovornost da nikada ne dopustimo da se takva tragedija ponovi. Moramo učiti iz prošlosti. U Varaždinu njegujemo vrijednosti mira, tolerancije i poštovanja prema svakom pojedincu, bez obzira na vjeru, nacionalnost ili porijeklo - kazao je Bosilj.

'Ne ponovilo se'

Župan Stričak istaknuo je važnost prisjećanja na strašne posljedice Drugog svjetskog rata i koncentracijskih logora.

- Rat je nešto najgore što se ljudskom rodu može dogoditi, a najzločudnije u Drugom svjetskom ratu su bili koncentracijski logori. Na dan 27. siječnja 1945. godine upravo Crvena armija oslobodila je jedan takav zločudni, strašni logor Auschwitz. U spomen na žrtve svih tih nacističkih logora, koncentracijskih logora danas smo odali počast tim žrtvama, ali isto tako poslali jednu poruku - ne ponovilo se - rekao je župan Stričak.■

Pjevačica koja je preživjela Hamasov napad predstavlja Izrael na Euroviziji: sakrila se ispod

Slobodna Dalmacija, 23.1.'25.

Yuval Raphael, pjevačica koja je preživjela Hamasov napad na glazbeni festival Novu 7. listopada 2023. sakrivi se ispod gomile tijela, predstavljat će Izrael na Euroviziji.

Yuval Raphael (24) pobijedila je u srijedu navečer na reality showu HaKokhav Habi ("Zvijezda u usponu"), čime je stekla pravo da predstavlja svoju zemlju na Euroviziji 2025. u Baselu u Švicarskoj.

Ona je na natjecanju izvela među ostalima ABBA-inu skladbu "Dancing Queen", posvetivši je "svim anđelima" koji su

poginuli na glazbenom festivalu.

Hamasovi militanti napali su 7. listopada gotovo 3000 sudionika Nove, dva kilometara od Pojasa Gaze. Ubili su najmanje 370 ljudi, po službenim izraelskim podacima, a 44 talaca odveli su u Pojas Gaze.

Yuval Raphael svjedočila je pred Vijećem UN-a za ljudska prava u travnju 2024. da se, kada su počele padati rakete, prije napada komandosa, sklonila s drugima u proturaketno sklonište.

No uzastopne skupine naoružanih Hamasovih boraca otvorile

su vatru unutar skloništa, maloj betonskoj zgradi sagrađenoj uz rub ceste. Sakrila se ispod

gomile tijela. Od više od 40 ljudi koji su bili u skloništu, preživjelo je samo 11, rekla je.■